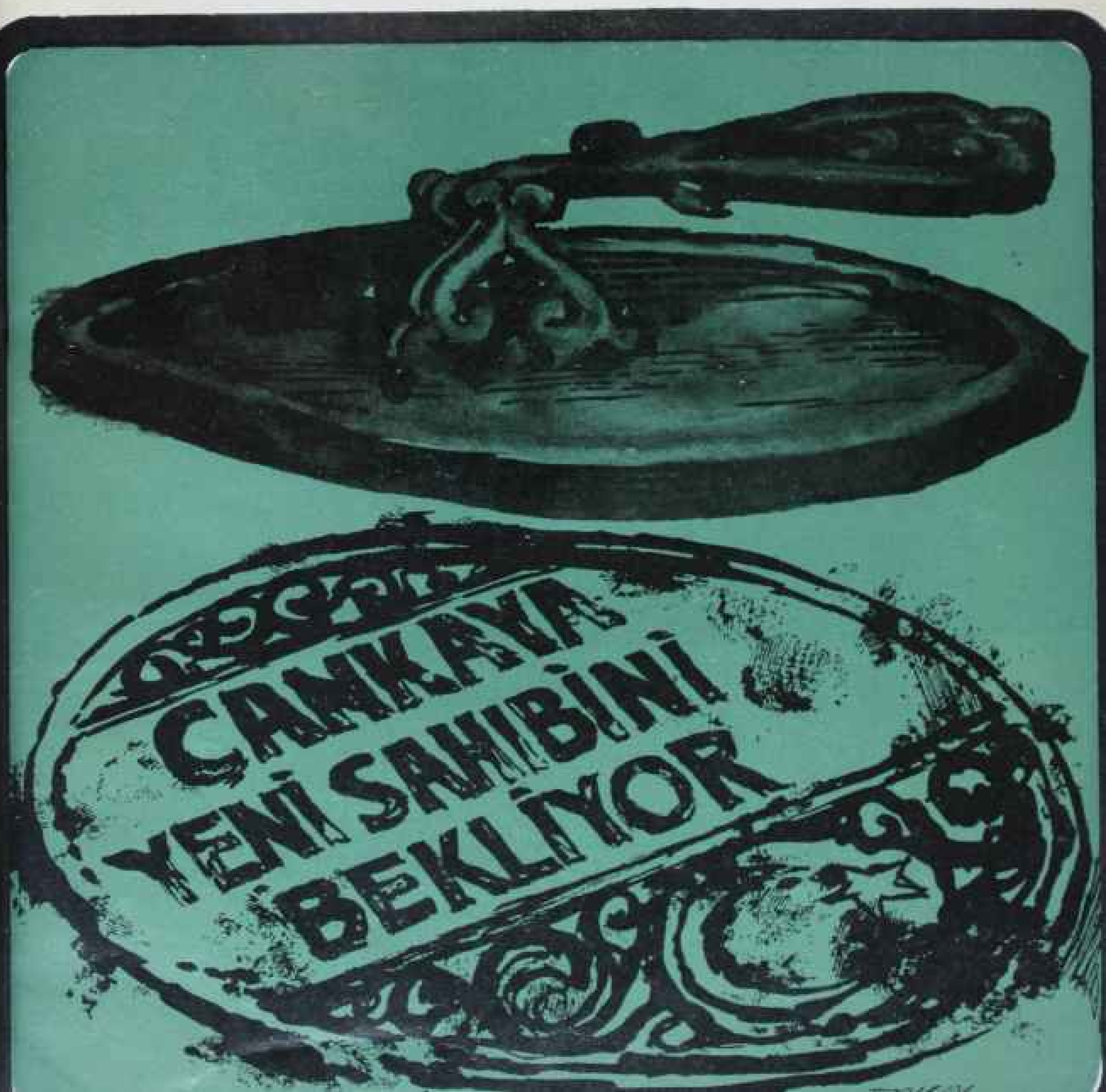
2 NİSAN 1966
SAYI : 615
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

istikbalinizi şansa değil T. C. Ziraat
Bankasında açtıracağınız tasarruf
hesabına bağlayınız
nur
YURDUN HER YERİNDE
HER TÜRLÜ BANKA
MUAMELELERİNİZ VE
TASARRUFLARINIZ
İÇİN DAİMA
T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın A — 35) — 89

Cilt : XXXV Yıl : 12 Sayı : 615

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU : İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin. Hüseyin Korkmazgil — KİTAPLAR: İlhami Soysal — SİNEMA: Nijat Özön

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KARİKATÜR
Cem

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsba)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
30.3.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Bu haftanın en önemli olayı, şüphesiz, Cumhurbaşkanlığı Seçimi oldu. Orgeneral Sunay, bütün partilerin ortak adayı olarak Cumhurbaşkanı seçildi ve görevine başladı. AKİS'çiler gerek seçimi, gerekse kulisindeki eğlenceli olayları adım adım izlediler ve sizler için kaleme aldılar.

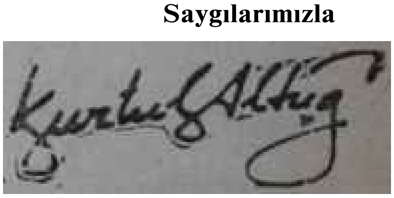
Sayın Sunayın bu cidden güç ve şerefli ödevinde AKİS'in bütün iyi duygularla kendisine yardımcı olacağını söylemeyi borç biliyorum.

AP İktidarı, 27 Mayısın eserlerinden en önemlisi olan Plânlama Teşkilâtına da el atmış bulunuyor. Zaten, denilebilir ki, 27 Mayıs devriminden kala kala bir tek bu teşkilât kalmıştı, şimdi o da kuşa döndürülmek istenmektedir. Demirelin, zaman zaman sarfettiği "Canım, Hükümeti rahat bırakın ki çalışsın" sözünün altında yatan gerçek, bu hafta içinde, Plânlama konusuyla bir kere daha su yüzüne çıkmış bulunmaktadır.

27 Mayıstan hemen sonra kurulan Devlet Plânlama Teşkilâtı, bu ülkede artık hesapsız - kitapsız işler yapılmasını önlemek amacıyla. bütün gücü ve iyiniyetiyle çalışmağa başlamıştır. İnönü Hükümetleri zamanında devlet memurları Plânı âdeta bir Anayasa hükmü saymışlar ve icraatlarını hep Plâna göre ayarlamışlardır. Hiç kimsenin aklından, Hükümete direktif değil fikir veren Plânı kuşa çevirmek, yahut Plânlama Teşkilâtını bir takım rüzgârlara yelken açmağa sevketmek geçmemiştir. Şimdiyse işler değişmiştir. Başbakanlık makamında, Morisson firmasının bir temsilcisi bulunmaktadır ve Plân, orasından burasından çekiştirilmek, Plânlama Teşkilâtı âdeta ismi var cismi yok bir teşkilât haline sokulmak istenmektedir. Bu arzuya ilk karşı koyan, Plânlama Teşkilâtının başarılı Müsteşarı Memduh Aytür olmuştur. Ancak, süresi biten sözleşmesinin yenilenmediğini, İktidar çevrelerinden bu yolda en küçük bir teşebbüs gelmediğini gören Aytür derhal şerefli yolu seçmiş, görevinden istifa etmiştir. Ama gerek Plâncıların, gerekse Aytürün derdi burada bitmemiştir. İç sayfalarda okuyacağınız "Plânlama" başlıklı yazı size, Plânlama Teşkilâtına oynanan oyunun bütün içyüzünü verecektir. Yabancı sermayenin oynamak istediği oyun ve bu oyunu sahneye koyanlar, "Plânlama" yazısında gün ışığına çıkarılmıştır.

Bu satırları okumağa başladığınız anda "İsmet Paşayla 10 Yıl"ın dördüncü baskısı piyasada olacaktır. Rüzgârlı Matbaada dizilen ve Ajans-Türk Matbaasında nefis bir şekilde basılan bu eseri bugüne kadar temin edemiyenlere, hemen almalarını salık veririm. İnönünün önsözüyle yayınlanan dördüncü baskı için İstanbulda Hür Dağıtım AO'na, Fazıl Ünverdi Yayınevine, Kitap Dağıtma Merkezine ve Ankarada ise AKİS Yayınlarına başvurabilirsiniz. İsteyenlere ödemeli olarak da, gönderilebilecektir.

Saygılarımızla

AKİS
HAFTALıK AKTÜALITE MECMUASı

Cilt: XXXV Sayı: 615 2 Nisan 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Kuvay-ı Milliye Derneği Mitingi
"Hınzır Komünist" avı

Millet

Cadı kazanı

Türkiye, A.P. idaresi altında, memleketlerin tarihinde zaman zaman görülen bir karanlık devreden geçiyor. Böyle bir devreden, en son, Amerika Birleşik Devletleri geçmiştir. Atlantik ötesi kıtanın en korkunç demagoglarından biri olan Senatör McCarthy'nin yaygarasıyla dünyanın bu medenî ve her halde komünizm tehlikesi en az memleketinde cadı kazanları kaynatılmaya başlanmıştır. Amerikan milletinin iftihar sebebi olan çok aydın bu kazan içinde acı günler geçirmiş, bir iftira ve ihbar rejimi başlamış, en mümtaz kimseler hayatlarının hesabını vermeye çağırılmışlar, resmî dairelerde temizlik hareketine girişilmiş, bir komünist avı korkunç bir tozkoparan fırtınaya yol açmış tır.

Fakat bütün büyük milletlerin yaptığı gibi amerikalılar da kendilerini toplamakta gecikmemişler, hareketin suniliğini ve sahteliğini kolay anlamışlar, kendilerini McCarthy'nin sultasından çabuk kurtarmışlar, hareketin tahrikçilerinin nasıl şahsî kudret veya menfaat peşinde koştuklarını görüp gerekli ibret dersini almışlardır. Bugün Amerikada McCarthy'cilik, itibarsız ve lanetlenmiş bir hatıradan başka şey değildir ve esef verici bir ifrat cereyanının adıdır.

Şimdi, McCarthy'ler Türkiyede türemiştir ve A.P. İktidarının himaye kanatlarının altında cadı avına çıkmışlardır. Kendilerini komünizm aleyhtarı gösteren bu, yeni cereyan önderlerinin komünizmden ne anladıkları dikkate şayandır. Bunların komünizm tarifleri kırk paralık bilgi sahiplerini güldürecek seviyededir. Ama o tarifleri sadece cehalete vermek, altta yatan kötü niyeti görmezlikten gelmek olur. Bütün kampanya bir tahrikçiliği hedef gütmektedir.

Aklıevvel bir zat

Bunlardan bir tanesi, şimdi, XIX. Asır cereyanı olan komünizmin daha VII. Asırda Kuran tarafından lanetlendiğini keşfetmiştir! Kadircan Kaflının -komünizmi telin mitinglerinin güllerinden biri- şu yazısını ibretle okumamak imkânı yoktur:

Çünkü komünizm şeytan işidir, şeytan gibi Allaha isyan halindedir. Komünistler, Allahın emirlerini yapmazlar, Allah korkusundan ve Allaha saygıdan mahrumdurlar, hattâ şeytandan da ileri giderek Allahı inkâr ederler, bunun için kendilerine ilerici (!) derler. Gerçekte fi ravunlardan daha gericidirler,

— Bunu nereden çıkardın? İsbat edebilir misin? diye soranlar oldu.

Kur'an-ı Kerim'de okumuştum.

"Solcu" adı 1400 sene önce Allah tarafından Hazreti Muhammed vasıtasiyle bildirilmiştir. Kur'an ezeldenberi "Levh-i Mahfuz" da bulunduğu ve ancak İslâmla beraber açıklandığına göre "solculuk" ezeldenberi vardı.

Allah Beled sûresinin 19. âyetinde buyuruyor:

"Âyetlerimize küfür edenler ise, solcuların tâ kendileridir." Vakıa sûresinin 8. âyetinde: "Sağcılara gelince o sağcılar ne mutludurlar.'"

9. âyeti pek açıktır:

"Solculara gelince o solcular ne bahtsızdırlar."

SUNAY ÇANKAYADA

Metin TOKER

Türkiyenin yeni Cumhurbaşkanı, zor şartlar altında şerefli görevine başlamış bulunuyor. Açılan yeni devrenin türk milletine daha çok huzur, refah ve saadet getirmesi şu anda herkesin ortak dileğidir. Bu mutlulukların gerçekleşmesinde sayın Sunayın tutumu ve davranışları, Cumhurbaşkanlarının hakları ve yetkileri konusunda Anayasada mevcut ibarelerin manasının çok üstünde bir rol oynayacaktır.

Zor şartlar, yapılan seçimin tabiatındaki ikiliğin sonucudur. Sayın Sunay bugün 27 Mayıs denilince ne anlaşılıyorsa -27 Mayıs artık sadece silâhlı bir operasyon değildir- onların hepsinin temsilcisi olarak devletin en yüksek makamına getirilmiştir. Fakat sayın Sunay bu makama, 27 Mayıs zihniyetinin her bakımdan tam karşısındaki AP.'nin oylarıyla seçilmiştir.

Türkiyede millet iki kampa, hemen daima iktidarda bulunan kuvvetin gayreti, en azından desteğiyle ayrılmıştır. Bu ayrılıklar memlekete hiç bir zaman hayır getirmemiştir. Buna rağmen "Vatan Cepheliler - Ehlisalip" ayrılığından altı sene sonra Demirel İktidarı bir "Komünist - Antikomünist" ayrılığının zehirli tohumlarını milletin her zümresi arasına serpmeyi akıllılık saymaktadır. A.P.'nin iptidaî görüşlerinden yana olmayan herkes komünisttir, ancak bu görüşleri benimsemiş bulunanlar hidayete ermişlerdir. A.P.'nin "Sunay bizim adayımızdır" şamatası, kendi kamplarına bir önemli kuvveti maletmek arzusundan doğmaktadır. Halbuki A.P.'nin Sunaya, Cumhurbaşkanlığı makamı için başka bir kimseyi kabul ettiremeyeceğini anladığından dolayı razı olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Buna rağmen A.P. son dakikaya kadar, kendini pek ustası sandığı ayak oyunlarını denemiş, fakat mevcut çeşitli tazyikler karşısında bir başarı kazanamamıştır.

A.P.'nin Sunayı kendi adayı olarak gösterme çabasını haklı ve mantıkî bulmak lâzımdır. Nihayet A.P.'nin bir teşkilâtı, müşterileri ve seçmenleri vardır, A.P.'nin bilhassa lider takımının kendilerini bunlara kudretli tanıtmaları en basit menfaatlerinin icabıdır. A.P.'nin yerinde kim bulunsaydı, mutlaka aynı şekilde davranırdı.

Ancak bu şamata, eğer sayın Sunayın temsilcisi olduğu kuvvetlerin arasında tesirli olursa, yani, açık açık, bu kuvvetlerin içinde sayın Sunayın sahiden A.P. kampına geçtiği inancı belirirse Cumhurbaşkanı, yeni siyaset hayatının en büyük handikapıyla karşılaşacaktır. Zihinlerde belirecek bir "Davaya ihanet mi, mevki hırsı mı?" şüphesi sayın Sunayı çok rahatsız edecektir.

Fakat bu handikapın, yenilmeyecek hiç bir tarafı yoktur. Sayın Sunayı kendi temsilcileri olarak Çankayaya göndermiş olan sağlam kuvvetler, hükümlerini tutumlara ve davranışlara bakarak verecek kadar olgundurlar. Bunlar, bir Cumhurbaşkanının görevinin Hükümete güçlük çıkarmak değil, Hükümeti huzur sağlayacak istikametlere itmek olduğunu da bilmektedirler. Zaten Cumhurbaşkanlarının tarafsızlığı esası, kendilerine itidal ve basiret yolunu daima açık tutmak için konulmuştur.

Anayasaya bakıp Cumhurbaşkanlarında bu rolü oynayacak kanunî kudretin bulunup bulunmadığı düşünülebilir. Bugün, Cumhurbaşkanının elinde silahların en tesirlisi vardır: İstifa imkânı. İktidarlar böyle bir çatışmayı kolay göze alamazlar, hele partizanlık kokan tasarruflarını geçirmek için Cumhurbaşkanları üzerinde yetkisizlik baskısını sürdüremezler. Bir Cumhurbaşkanı Meclis kararlarını da, Hükümet kararlarını da en sonda mutlaka onaylamak mecburiyetindedir ama, bunu yapmamak için istifa etmesi onun daima hakkıdır. Ne var ki, bu hakkın gülünç hale getirilmemesi, Cumhurbaşkanının ağırlığını ne zaman, hangi meselede koyması gerektiğini iyi tayin etmesi lâzımdır. Bu durum Türkiyede Cumhurbaşkanlığını, hele içinde bulunduğumuz gibi devrelerde pasif bir görev olmaktan çıkarmakta, devamlı faal halde kalınması gereken bir önemli ödev haline getirmektedir.

Bundan dolayıdır ki sayın Sunay, şimdi yanında güvenilir, dürüst ve iyiniyetli müşavirlerle çetin bir çalışma devresine girmek zorunluğundadır. Seçimin tabiatındaki ikilikten doğan zor şartlar ancak çok dikkat, basiret ve itinayla yenilebilir. Büyük makamların, insanları, bazen kendilerine rağmen değiştirdiği, oradan hadiselerin başka türlü göründüğü sayın Sunayın meçhulü değildir. Sayın Sunay kötü ve oyuncu müşavirlerin Çankayada sebep oldukları, güç telâfi edilir zararları da kendi Genel Kurmay Başkanlığı odasından ibretle seyretmiştir. Yüreklere düşen bazı komplekslerin insanları nerelere ittiğini bilmektedir. Zor bir devrede yaptığı Genel Kurmay Başkanlığı, sayın Sunaya erişilmez kıymette tecrübe sağlamış olmalıdır.

Sunayın bu dolu dağarcığı, hangi ruhun temsilcisi olarak Çankayaya gittiğini bilmesi ve hiç bir zaman küçük hesapların adamı olduğu intibaını vermemiş bulunması yeni siyaset hayatını eski askerlik hayatı kadar şerefle, şanla, itibar içinde yürütmesi imkânını kendisine sağlamaktadır.

Sayın Sunay bu imkânı hiç yitirmesin, onun Cumhurbaşkanlığı millete ve memlekete hayırlı olsun.

Ayni sûrenin 41 — 46. âyetlerini okuyalım:

"Solcular; ne solculardır! Ateşin, derilerinin deliklerine işleyen sıcaklığı ve kaynar bir su ve bir kapkara dumandan bir gölge içindedirler ki o gölge ne serin ne de faydalıdır. Çünkü onlar bundan önce şehvetlerine düşkündürler. O büyük günah üzerinde ısrar ederler."

Beled sûresinin 20. âyetinde solcuların durumu ve sonu açıkca haber verilmiştir;

"Onların cezası üzerlerine kapıları sımsıkı kapatılmış bir ateştir."

Komünist ülkelerin "Demir perde" sini ve cehennem olduğunu işaret ediyor.

Sağda iyilikler, solda kötülükler vardır. İyi işler "sağ" la, kötü işler "sol" la yapılır, Kur'an'da buna dair deliller de vardır.

Büyük İslâm Peygamberi ve insanlık tarihinin en yüksek ve gerçek inkılâpçısı Hazreti Muhammedin de bu konuda sözleri rivayet edilmiştir.

Mi'rac sırasında bir adam ve karaltılar görüyor, Hazreti Cebrail'e soruyor ve şu cevap veriliyor:

"Bu, Âdem'dir, sağında ve solunda olan bu karaltılar da soyunun ruhlarıdır; Sağında olanlar cennetlik, solunda olanlar cehennemliktirler. Sağına bakınca güler, soluna balonca ağlar."

Sevapları yazan melek sağda, günahları yazan melek soldadır.

Sağdaki melek iyilikleri on misli yazar. Soldaki melek bir kötülük görünce yazmak ister, sağdaki melek "dur!" der; o da altı saat bekler, kul pişmanlık duyar ve tövbe ederse birşey yazmaz; tövbe etmezse bir günah yazar.

Ne ilim adamı!

Cadı kazanı kaynatıcılardan bir başkası, Tekin Erer komünizmi pek ilmî tarzda anlatmaktadır. İşte, onun tariflerinden parçalar:

Hayvanlar âleminde yalnız domuzlar, insanlar arasında da sadece komünistler dişilerini kıskanmazlar. Komünizme göre namus bir burjuva âdetidir. Ancak kapitalistler kötü bir an'ane kurarak eşlerine sadık olurlar. Komünizmin kurucusu Karl Marks bütün kadınların fahişe olduklarını iddia etmiş, serbest sevişmeyi ahlâklılık saymış ve komünizmin esaslarını bu temellere, istinat ettirmiştir.

Komünizm rejimi, kadında iffet ve namus aramadığı ve ailenin bir burjuva geleneğinden doğduğunu iddia ettiği için, komünist ülkelerde mesken sıkıntısı da çekilmez. Beş odalı, dört odalı evlerde, yahut apartman dairelerinde, birkaç aile bir arada mükemmel barınırlar.

Bugün Sovyet Rusyadaki işçilere ait apartman dairelerinde, birkaç ailenin bir arada oturmadıkları yer pek nadir olarak gösterilebilir. Gece mesaisinden geç vakit ikametgâhına dönen kadın işçiler, çok defa odalarının değiştiğini farkeder, fakat bunu yadırgamazlar.

"İtham ediyorum!"

Yola böyle çıkanlar, hedeflerinin kimler olduğunu söylemekte de gecikmemektedirler. Kadırcan Kaflı, cadılarını saymaktadır:

Mitingde fakirler ve orta halliler vardı, milliyetçi öğrenciler, din adamları dikkati çekiyordu, milliyetçi Üniversite öğretim üyelerini genç profesör Nevzad Yalçıntaş temsil ediyordu.

Fakat hani Ticaret Odası? Hani İşverenler Sendikası? Hani bankalar, hani tanınmış işadamları? Gazeteciler Cemiyeti,Gazeteciler Sendikası neredeydiler? Daha bir çok "sözde büyük" teşekküller neredeydiler? Komünizm onlar için tehlike değil midir? Komünizm bizlere zahmet getirecek de onlara ni'met mi getirecek?

Kadırcan Kaflı için komünist olmanın delili de açıktır. Türkiye Millî Talebe Federasyonu, binasının önüne bir Atatürk resmi koymuştur. Altına, "yolundayız" demişlerdir. Kaflı, şahadet parmağını dehşetle uzatarak haykırıyor:

"— İşte, komünist olduklarının delili! Niçin, izindeyiz demiyorlar da, yolundayız diyorlar? Çünkü, komünistlerin meşhur ünvanları yoldaşın aslı, yoldur da ondan.."

Sonra, bir komünist yakalamış olmanın sevinciyle kibarlığını belli ediyor:

"— Köpekler her zaman havlar lar, aslanlar ancak gerektiği zaman kükrerler.." .

...ve, Demirelin, mitingten Hükümetin pek memnun olduğu beyanına karşı mukabelede bulunuyor:

"— Biz de, Hükümeti memnun ettiğimiz için memnunuz."

Tekin Erere gelince, o, şahadet parmağını seçmen zümresinin bir parçasına uzatıyor ve itham ediyor:

Bizde Türkiye İşçi Partisi için çalışan ve ona oy veren Maçka'nın, Nişantaşı'nın, Kadıköyünün sosyetik hanımları acaba bu komünizmin nesine hasret çekerler? Yoksa bü-

Bardakta fırtına

Cumhurbaşkanlığı seçiminin hiç beklenmedik bir renkli tarafı oldu.

Cumhurbaşkanı Sunayın Meclise teşekkür ederken ve Anıt Kabir defterine yazdığı yazıda, başarı kazanmak için Allahın yardımını niyaz etmesi tartışmalara yol açtı.

Bir Cumhurbaşkanının böyle bir anda Allahtan yardım niyaz etmesini lâikliğe aykırı bir davranış saymak pek fazla devrim softalığıdır. Lâiklik elbette ki bu değildir. Bir devlet adamının lâikliğe aykırı davranışının tipik misali Başbakan Demirelin Bayram Gazetesi yâvesidir. Oradaki Allah kelimeleri, yeni Cumhurbaşkanı olmuş Sunayın ağzından çıkan Allah kelimesinden bambaşka maksat taşımaktadır. Allaha inanç herkesin hakkıdır. Allahın istismarı ayıptır. Sunayın bir istismar gayesi gütmeden o heyecanlı anında sadece yüreğinin sesini dile getirdiği açıktır.

Ama, Allah kelimesinin duyulmasıyla birlikte A.P. sıralarında infilâk eden görülmemiş alkış ve ertesi günkü A.P. gazetelerinin manşetlerine bu kelimenin çıkarılmış olması ortada bir istismarcı grupun varlığını her halde Cumhurbaşkanı Sunaya ispat etmiştir.

Eğer bu, Sunaya, bir Cumhurbaşkanının her hareketinde, hattâ her sözünde ne kadar dikkatli, ihtiyatlı olması gerektiği hususunda tecrübe yerine geçerse ve Sunay meselâ bir Atatürkün, bir İnönünün böyle istismarlara konu vermekten niçin kaçındıklarını anlarsa ilk günün hadisesi ilerde kendisi için kazanç sayılacaktır.

tün bu gerçekleri bilmiyorlar mı? Bilmeden komünist temayüllü İşçi Partisi hizmetinde çalışıyorlarsa bir ayıp, bilerek çalışıyorlarsa bin ayıp!.. Biz Türk kadınlarının yüzde 40'ının değil yüzde 1'inin dahi iffet ve namustan mahrum bulunmalarına hiç bir zaman razı olmayacağız!..

Yurdun dört bir tarafına yayılan mitinglerin daha da iptidaî hatipleri ise bunların bir kaç misli saçma ve tehlikeli telkinleri fütursuzca kütlelere yapmaktadırlar.

Aydınlar, görev başına!

Bugün Türkiyede komünizmi telin adı altında başlatılan cereyanın antikomünizmle ilgili olmadığını ve korkunç bir gericilik hareketinin başlangıcını teşkil ettiğini hiç bir şey bu misallerden daha iyi gösteremez. Zaten bir A.P. milletvekili, Sait Sina Yücesoy bundan bir süre önce Meclis kürsüsünden, Türkiyede ki bütün ileri hareketlerin solcuların, masonların, komünistlerin, yahudilerin marifeti olduğunu ilan etmiş ve bunları lanetlemiştir. Şimdi, bir Demirel İktidarının işbaşında bulunması, maskenin yüzden sıyrılıp oyunun daha açık oynanmasına fırsat teşkil etmiştir.

Bu hafta Türkiyede, tıpkı vaktiyle Kıbrıs konusunda olduğu gibi bir "komünizmi ve gafleti telin mitingi" furyasının bütün memleketi kaplamak istidadı kazandığı belli olmuştur. Bu mitinglerde tatbik edilen bir aldatmaca, sanki hareketin arkasında Ordunun bulunduğu zehabını vermektir. Halbuki Türk Ordusu bütün tarih boyunca Türkiyedeki ileri hareketlerin yaratıcısı olmuştur ve Türk Ordusunu gericiler karşılarında bulmuşlardır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin açıktan cephe aldığı komünizmin, Kadırcan Kaflıyla Tekin Ererin ve öteki profesyonel cadı avcılarının bahsettikleri komünizmle zerrece ilgisi bulunmadığı herkesin bildiği bir gerçektir. Komünizm adı altında ileri hareketlerle uğraşmak, laikliğin, sosyal adaletin, hatta medenî kanunun ne kadar ilkesi varsa hepsini bu etiketle kötülemek, Türkiye Cumhuriyetini bir teokratik devlet haline getirmek çabası her halde fayda verecek değildir.

Ne var ki, nasıl McCarthy'cilik amerikan aydınlarının ve amerikan basınının aklıbaşında organları tarafından teşhir olunup itibardan düşürülmüş, tesirsiz bırakılmışsa aynı görev şimdi türk aydınlarının omuzlarındadır. Komünizmle mücadele adına girişilen hareketin tehlikesi ikidir: İrtica körüklenmektedir ve asıl komünist faaliyet kendisine taraftar sağlamaktadır.

Hareket ne kadar çabuk dejenere edilirse, Türkiye bu yeni karanlık devreden o kadar çabuk çıkacaktır.

C. Başkanlığı

Bir devir başlıyor

Parlâmentoyu dolduran binlerce kişi, ayakta, bir tek noktaya bakıyordu: Başkanlık Divanının en yüksek yerini teşkil eden ve arkasındaki duvarda "hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" yazılı Meclis Başkanlık kürsüsüne... Binlerce göz, avizelerin ışığında hazırol vaziyetinde duran frak giymiş adama, birkaç dakika önce yemin eden Türkiye Cumhuriyetinin beşinci Cumhurbaşkanı Cevdet Sunaya dikilmişti. Yeni Cumhurbaşkanı, Parlâmentoya, tarihî teşekkür mesajını okuyacaktı.

Sunay elini sol iç cebine soktu ve bir kâğıt çıkardı, katlarını açtı, şöyle bir baktı ve yine cebine soktu. Bir an düşündü, sonra elini yine aynı cebe götürdü ve bu sefer daha küçük boyda bir karton çıkararak okumağa başladı. Dikkat kesilmiş binlerce kulak, Sunayın, heyecan ve zorlukla, bazen durarak okuduğu şu kelimeleri dinledi:

"— Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri! Beni Cumhurbaşkanı seçtiniz. Size bütün kalbimle teşekkür ederim. Bu şerefli vazifeyi kabul ederken sizin ve büyük milletimin güvenine lâyık olmak için Allahtan..."

AP Grupunun tam bu anda "Bravo" diye haykırmaları yüzünden bundan sonrası pek anlaşılamadı. Sunay, "....bana yardım etmesini dilerim" diye konuşmasını bitirirken, bütün Parlâmento üyeleri -ve dinleyiciler- kendisini ayakta alkışlıyorlardı. Dikkati çeken husus, AP'nin, en coşkunca alkışlayan topluluk olarak görünmek için gayret göstermesi oldu.

AP'liler gerçekten sevinçliydiler. Bunu gizlemiyorlardı. AP Balıkesir milletvekili Mevlût Yılmaz -kendisi milletvekili olmadan önce imamdı-, "Hele şükür, Allah adını anan birini bulduk" sözünü durmadan tekrarlıyor, Atâ Bodur ise koridora fırlamış, önüne gelene "Bu da bizden... Söylettik ya!.." deyip duruyordu. Bir gazeteci, Atâ Bodurun sevinç içinde dolaştığı koridorun öbür yanından geçen tabii senatör Mucip Ataklıya, yeni Cumhurbaşkanının konuşması içinde Allah sözünün geçmesi hakkındaki fikrini sordu. Ataklı, ciddi bir ifade ile:

Cumhurbaşkanı Sunay andiçiyor
Ağır görev

"— Şimdi moda oldu, modaya uyuyor" dedi.

Sonra, kafasını sallıyarak ve "lâik bir cumhuriyette.." diye söylenerek uzaklaştı. Bazı milletvekilleri ise konuşmayı başka yönden tenkit ettiler, "Birkaç kelime ile de Gürselden bahsedebilir, hiç olmazsa âcil şifâlar, dileyebilirdi" dediler.

Bu sırada, Meclisin önündeki gönderde, Cumhurbaşkanlığı forsu yavaş yavaş yükseliyordu.

Hastahanedeki bayrak

Meclis binasının baktığı caddede, fakat bir kilometre kadar ilerde bulunan askerî Gülhane Hastahanesinin gönderinde iki gündür dalgalanan Cumhurbaşkanlığı forsu da aynı anda, yine yavaş yavaş indirildi. Bu hastahanenin Anıt-Kabire bakan bir odasında, Türkiye Cumhuriyetine altı yıl başkanlık etmiş bir adam, hasta, uyuyordu. Bir cadde üzerindeki iki bayrak direğinde, birisi inen, birisi yükselen bu iki bayrak hüzünlü, fakat anlamlı, bir manzara teşkil etti. Faniler nöbet değiştiriyor, devletin devamlılığı için gereken yapılıyordu. Bu anda çok kimse, kendi "nâçiz vücudunun bir gün toprak olacağını", fakat "Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet payidar kalacağını" böyle günlerden birinde söylemiş olan büyük adamı hatırladı.

Bu nöbet değişimi, haftanın başında Pazartesi günü vuku buldu. Bu işlem son safhada oldukça hızlı şekilde yürüdüğü için millet, olayın önemini iyice kavrıyamadı. Cumhurbaşkanının bu haftanın başında değişeceği, ancak geçen haftanın sonunda Cumartesi günü açıklanmıştı. O güne kadar, olacaklar fazla meçhul değildi. Fakat ortalıkta o kadar çeşitli formülün sözü dolaşıyor ve yetkililer işi o kadar esrarlı tutuyorlardı ki, yakın bir tarihte bu seçimin yapılacağına çok kimse inanamıyordu. Cumhurbaşkanı Gürsel, dünyanın öbür ucunda, bir daha çıkacağına ihtimal verilmiyen ağır bir komadaydı. Türkiyede yeni bir Cumhurbaşkanı seçmenin zorunluğu kabullenilmiş, hattâ partilerin üzerinde birleşebileceği bir aday da bulunmuştu: Sunay! Sunay, Genel Kurmay Başkanlığından istifa ettirilmiş ve Parlâmentoya alınarak, seçilmeye hazır hale getirilmişti. Fakat nedense, Hükümetin davranışları, açıklamaları müteredditti. Bir ara, Gürselin artık görev yapamıyacağına dair raporun Amerikadan geldiği duyulmuş, fakat haber, Başbakan tarafından yalanlanmıştı. Sonra başka bir haber duyuldu: Gürsel Türkiyeye getirilecek ve rapor Türkiyede alınacaktı. Bunu da İçişleri Bakanı en kesin ifadesiyle "yalan" diye ilân etti. Tam bu sırada Demirel ile Amerika Elçisi arasında bir görüşme yapıldı. Bu görüşmeyle ilgili midir, değil midir, anlaşılamadı ama, geçtiğimiz haftanın sonunda Cuma günü Demirel, Millet Meclisi kürsüsünde, Gürselin yurda getirileceğini, Amerikaya teşekkür ederek açıkladı. Verilen amerikan kaynaklı bilgiye göre, durum iyice ümitsizleşmiş, tedavinin Washington veya Ankarada yapılması arasında artık fark kalmamıştı. Üstelik, Gürseli tedavi edenler, hastanın Türkiyeye getirilmesi için son bir fırsat kaldığını, bu kaçırılırsa, naklin tamamen imkansızlaşacağını da ifade ediyorlardı. Gürselin, son günlerini vatanında geçirmesi Türkiyede de üzerinde birleşilen bir istek haline gelmişti. Ama birbuçuk ay önce, hastayı iyileştirmek için teslim alanların, ölüm ihtimali yaklaşınca onu iade etmek için gösterdikleri tehalük de dikkatten kaçmadı.

Sunay ve İnönü
Silâh arkadaşları

Birbirlerini yakalayan polisler

Aslında, Demirel Mecliste açıklama yaptığı sırada, Gürsel Amerikada uçağa konulmak üzereydi. Başkan Johnson'un -nihayet!- hazır bulunduğu bir uğurlama ile Türkiyeye doğru yola çıkarılan dördüncü Cumhurbaşkanı, Cumartesi günü sabaha karşı vatan topraklarına ulaştı. Henüz nefes alıyordu. Gürsel, şuuruna sahip vaziyette ve kendini uğurlayanlara el sallıyarak uğurlanmış olduğu Esenboğa Havaalanına, bu defa derin bir komanın pençesinde ve sedyede indi. Karşılama töreni hazin ve biraz da tuhaf oldu. Emniyet tedbirleri, son yıllarda görülmemiş derecede sıkı tutulmuştu. Faruk Sükanın polisleri uçan kuşu,kontrol ediyorlar, hele basın mensuplarına özel bir husumet gösteriyorlardı. Hattâ bir resmî polis, kordonu geçmek isteyen sivil kıyafetli genç bir şahsı -ki bu tiplerden o gün pek çok vardı- gazeteci sanarak sert şekilde durdurdu ve önce yavaştan başlıyan tartışmadan sonra sinirlenerek:

"— Polissen ne yapayım? Geçemezsin, emir aldım" diye bağırdı.

Kimliği açıklanan sivil polisi resmî polisin elinden zor kurtardılar.

Bütün tedbirler Gürselin resmini çektirmemeye yöneltilmişti. Bu hususta itina öyle bir dereceye vardı ki, "Gürsel aslında öldü, saklı tutuyorlar" diye çıkan söylentilere bu sıkı emniyet tedbirleri delil gösterildi.

Gürsel yine sıkı emniyet tedbirleri arasında Gülhane Hastahanesine nakledildi ve yatırıldı. O sabah işin rengi belli olmaya başladı. Başbakanlıktan Hastahane Komutanlığına, "Cumhurbaşkanının sağlık durumunun tesbit edilmesi"ni isteyen bir yazı derhal yetişivermişti. Bunun üzerine çeşitli hastahanelerden 37 ünlü doktor Gülhanede toplandılar ve hasta Cumhurbaşkanını muayene ettiler. Muayene sonucunda doktorlar, Başbakanlıktan gelen muğlâk yazıda istenilene uyarak, Gürselin durumunu "tesbit"le yetindiler. Fakat bu rapor itiraza uğradı. Hastahane Komutanı, ancak "Cumhurbaşkanının göreve devam edip edemiyeceğinin sorulabileceğini" hatırlatarak, raporun bu yolda hazırlanmasını istedi. Bazı doktorlar buna itiraz ettiler ve kendilerinden yalnız "tesbit"in istenildiğini söylediler; Bir-iki yer ile ya-

pılan telefon konuşmasından sonra, Komutan isteğini tekrarladı ve bunun üzerine rapora "Gürselin görev ifa edemiyeceği"ne dair ek yapıldı. Bu raporun Başbakanlığa gönderilmesinden sonra olağanüstü bir toplantı yapan Bakanlar Kurulu, durumu TBMM'ne intikal ettirmeye karar verdi. Aynı süratle durum TBMM'ne bildirildi. Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli de sürat bakımından Hükümetten geri kalmadı. Gerekli istişareyi derhal tamamladı ve TBMM'ni, yeni Cumhurbaşkanı seçimi ve and işlemi için Pazartesi günü saat 15'te toplantıya çağırdı.

Bu sırada Cumhurbaşkanı adayı Cevdet Sunay, istirahat için gittiği İstanbulda bulunuyordu. Aralarında AP Samsun İl Başkanı Mehmet Ali Ulusoyun da bulunduğu bazı AP'liler, Cumhurbaşkanı seçiminin kesinleştiğini öğrendikten sonra derhal Sunayla görüşmek için İstanbula gittiler. Bu görüşmenin amacı o tarihte bilinmiyordu.

Komutanlar Meclis te seçimi izliyorlar
Sağlam kuvvetler

Karışık salata

Bu hızlı seçim için en çok yorulanlar, Dışişleri Bakanlığı Protokol Dairesinin elemanları oldu. Hazırlıklar için kendilerine bir günü geçmeyen bir zaman tanınmıştı. Pazartesi öğleye doğru davetiyeler dağıtıldı. Ama protokol meselesinin aksamadığı söylenemez. Çok milletvekili hâlâ tereddütteydi: Acaba seçim gerçekten Pazartesi mi yapılacaktı, yoksa o gün sadece rapor tasdik edilip, seçip sonraya mı bırakılacaktı?.. Tecrübeli Selim Sarper bile bu tereddüdü geçirdi. Bu husustaki bilgisine ters gelen, davetiyedeki "elbise zorunluğu"nu kabulde güçlük çekiyordu. Bir kere, Cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılacağı resmen kararlaştırılmış değildi. Resmen bilmediği konuda yapılacak bir toplantıya, tayın edilmiş bir kıyafetle çağırılmayı mantığı kabul etmiyordu. Ancak hanımının ısrarı ile üzerine bir lâcivert elbise geçirdi. AP'nin güllerinden Osman Yüksel ise Sarperinkinden çok değişik sebeplerle Meclise -bermûtad- kravatsız geldi. Kanada Büyük Elçisi ise nedense "siyah papyon" takmıştı.

O gün Meclise gidenler için en büyük sürpriz, Türkeşin adaylığı oldu. Bunu ilk duyanlar, bir kulis şakası sandılar. Sonra bildiri çıkınca şaşkınlıkları daha da arttı. Bildiride, Meclis dışından bulunan bir tek adayla ve büyük bir süratle yapılacak Cumhurbaşkanı seçiminin demokrasiyi zedeleyici tarafları olduğu belirtiliyor, Sunayın şahsı ise övülüyordu. Ayrıca, "Cumhurbaşkanlığına giden yolun Genel Kurmay Başkanlığından geçeceği şeklinde bir teamül başlangıcının zararı"na da işaret edilmekteydi. İşin bu tarafı zaten bir süredenberi Başkent kulislerinde espri yollu tenkitlere uğramaktaydı. Şöyle bir fıkra da anlatılmaktaydı: "Öğretmen, ortaokul öğrencisinden askerî rütbeleri saymasını ister. Çocuk cevap verir: Teğmen, üsteğmen, yüzbaşı, binbaşı, yarbay, albay, tuğgeneral, tümgeneral, korgeneral, orgeneral, cumhurbaşkanı!"

Sürpriz tesiri yapan Türkeşin adaylığı fikrini Fazıl Akkoyunlu ile Abdülhadi Toplunun ortaya attıkları sonradan öğrenildi. Bu, CKMP içinde de tartışmalara yol açmıştı. Hattâ Genel Sekreter Ziya Tansu bu yüzden Türkeşle beş saat münakaşa etmiş ve sonra adaylığı engelliyemeyince partiden istifa etmişti.

Seçime geçilmeden önce ikinci haber MP'den geldi. 1961'de Gürselin Cumhurbaşkanlığına da itiraz etmiş olan Bölükbaşı bu defa da aynı davranışı tekrarlıyordu.

"Reisicumhur"

Saat 15'te TBMM toplantısı açıldı ve hemen rapor ile Hükümetin mütaleası okundu. Sonra, seçime geçilmesi oya konuldu. Gizli oyla yapılan seçim sonucu bir süre sonra ilân edildi: Oylamaya 72 kişi katılmamıştı. 47 kişi, katıldıkları halde, boş oy vermişler, Bayar 5, Turhan Dilligil 2, Başgil 1, Bilgiç 1, Celal Ertuğ 1, Osman Turan 1 oy almışlardı. Bu çeşit tepki gösteren hınçlı parlamenterlerin sayısı 130'u buluyordu. İnönü ile Kasım Güleğe de birer oy çıktı. Sunay 461 oyla Cumhurbaşkanı seçilmişti. Türkeşin 11 oy aldığı bildirilince salonda gülüşmeler oldu. Oylama sonucu ilân edilirken Bayara verilen oyları, Başkanlık, "üye olmıyan bir şahsa" diye ilân etti. "İsim okunsun" diye itiraz sesleri duyulunca, Ferruh Bozbeyli sesini yükselterek:

"— Sayın üyeler! Cumhuriyet Senatosu üyesi Sayın Cevdet Sunay Türkiye Cumhuriyetinin beşinci Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir" dedi.

Daha sonra Meclis Başkanı, Sunayı evinden getirdi, yemin töreni yapıldı. İstiklâl Marşı çalındı ve Sunay "Allah" sözü ile bitirdiği açıklamasını okudu. En az, İstanbulda gazetecilere "Beni fazla sıkıştırmayın, ben acemi politikacıyım" dediği andaki kadar heyecanlıydı. Cemal Gürselden nöbeti devralmıştı.

Bu sırada Gürsel tarafından senatör seçilmiş olan Hasan Kangal Meclisin kuytu bir köşesinde ağlı-

yordu. Sonra Anıt-Kabire gidildi. Sunay saygı duruşundan sonra özel deftere, üzerine düşen görevi "Ataya lâyık şekilde" yerine getireceğine dair satırlar yazdı ve bu hususta "Allanın yardımına güvendiğini" belirtti. Bu satırları Anayasa terimi olan "Cumhurbaşkanı" yerine "Reisicumhur" diye imzaladı. Bu terim de AP'lilere sempatik geldi.

Tören, Parlâmentoya ait kabul salonunda tebriklerin kabulü ile tamamlandı. Sıranın düzenlenmesinde, milletvekilleri Genel Kurmay Başkanından ve komutanlardan önceye alınmışlardı. AP'li milletvekilleri bundan da büyük memnuniyet duydular. Tebrik töreninin en üzgün iki şahsı, Ürgüplü ile Zeytinoğlu idi. Zeytinoğlu sigara üstüne sigara tazeliyordu. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği için Sunayın halen orduda bulunan bir ismi düşündüğü yolundaki haberler herhalde Zeytinoğlunun kulağına gitmişti. Zeytinoğlunun şimdiki hedefinin, yeni kurulacak Demirel Kabinesinde İçişleri Bakanlığı -o da olmazsa, bir elçilik- olduğu söylenmektedir. Bir habere göre de, bu "Çankaya muhibbi", Hazirandaki Senato seçimlerine AP listesinden girecektir.

Tebrik töreninde Sunayı en son tebrik eden, Orhan Erkanlı oldu. Erkanlı, Sunayın önünde durdu ve elini sıkarken çok ciddi bir ifade ile:

"— Allah yardımcınız olsun" dedi!

Kapıdan çıkarken ise şöyle mırıldanıyordu:

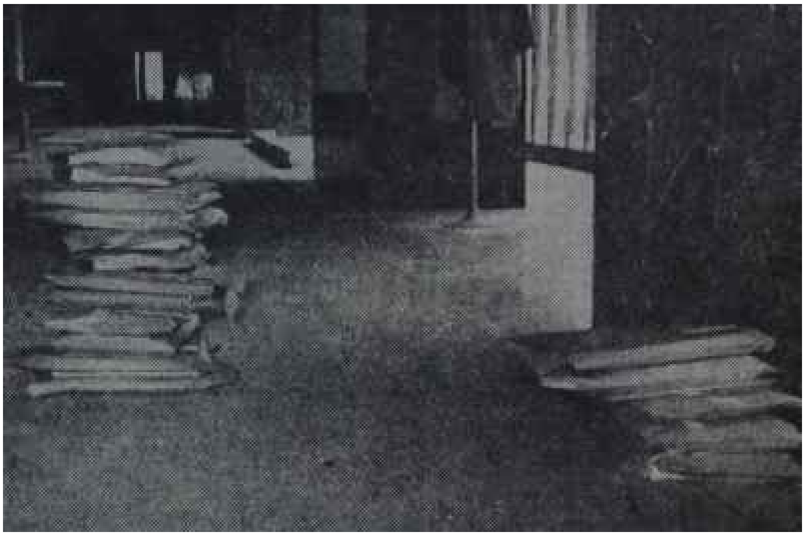
"— Allah yardımcımız olsun!.."

Plânlama

"Beni rahat bırakın!"

Geçtiğimiz hafta Perşembe günü basında yer alan iki haberde, "Devlet Plânlama Teşkilâtının dışındaki çalışmalarla Plânda değişiklikler yapılmakta olduğu" bildiriliyordu. Bu inanılmayacak haberler, aynı gün, AP Genel Başkanı ve Başbakan Demirel tarafından doğrulandı. Ancak, "plânın revizyonu için" çalıştığı belirtilen "Mütehassıslar Heyeti"nin nerede çalıştığı açıklanmadı.

Ertesi gün Plânlama yetkilileri ve Plânlama eski Müsteşarı Memduh Aytür, verdikleri demeçlerde, "Plânlama Teşkilâtı ile Hükümetin bu konuda hiçbir teması olmadığını, aslında Hükümetin, Plânda değişiklik çalışmalarını Plânlama Teşkilâtının dışında yapamıyacağını; Başbakanın sözleri doğruysa, yapılan işin kanunsuz olduğu"nu belirttiler.

Plânlama Teşkilâtı koridorunda
Demirel rafa kaldıracak

Merkez Bankasında müşavirlik görevine başlamış olan Aytür, daha da açık konuşarak, şöyle dedi:

"— Bu yol, bizim milli müteşebbisimize de zarar verecektir. Kamu sektöründe de olsa, özel sektörde de olsa, bu politika bizim milli müteşebbisimizin esnaflaştırılmasına sebebiyet verecektir. Ben Plânlamadaki görevimden ayrılıncaya kadar, Hükümetle, Plânın revizyonu konusunda bir temasım olmadı. Hükümetten hiçbir direktif almadım. Plânda değişiklik ötedenberi OECD Konsorsiyom ve AID çevrelerince istenilmektedir. Biz, Plânın bir milli tercih olduğuna inanarak, bu söz leri hiçbir zaman dinlemedik tartışmaya yanaşmadık, ciddiye bile almadık. Plân ve yıllık programlar milli tercihler manzumesidir. Bunların milli tercih olması için izlenecek yol ve usûl de Anayasa gereğince özel kanunlarla gösterilmiştir. Bunlara uymadan, Plânlama Teşkilâtının haberi olmadan yapılacak revizyon haberleri, yorumlamak istemediğim şeylerdir,"

Aytür, 1966 programının esasen, bir ara, değerlendirme programı olarak hazırlandığını, geçmiş üç yıllık plân uygulamasına bakılarak, Plânda gereken değişikliklerin bir süre önce yapıldığını, tedbirlerle ilgili bölümlerde bunların yer aldığını belirtti ve şimdi yapılabilecek işin ne olduğunu şöyle ifade etti:

"— Plânın stratejisini değiştiremezler. Birinci Plân zaten, seneye bitiyor. Kalkınma hızının yüzde 7'den 6'ya indirilmesi imkânsızdır ve politik de değildir."

"— Peki, öyleyse Başbakan neyi kastediyor?. Özel sektör - kamu sektörü oranının değiştirilmesi ve bunun sektörlere inikası söz konusu olabilir mi?"

Bu soruya Aytürün cevabı şu oldu:

"— Plânda kabul edilen kamu sektörü - özel sektör yatırım oranının bir zarureti gösterdiği unutulmamalıdır. Ayrıca, özel sektör yatırımları ille yüzde 40'da kalacak diye bir şey yoktur. Plânda, özel sektörden bu oranda yatırım tahmin edildiği belirtilmiştir. Özel sektör daha çok yatırım yaparsa, Plân 'hayır, dur bakalım' demez. Plân konusunda az da olsa bilgisi bulunanlar, bunu bilirler."

Bu konuyla ilgili bütün sorulara Başbakan Demirelin cevabı ise:

"— Hükümeti hiç olmazsa bu konuda rahat bırakın!" dan ibaret oldu.

Petrol Kanununun değiştirilmesi lüzumundan bahsedenlere "Petrol Kanununu değiştirmek gasptır" di-

Bir Görüş

Yeni Kuvay-ı Milliyecilerden Mektup

Geçtiğimiz hafta AKİS, projektörünü, MTTB tarafından düzenlenen "Komünizmi Tel'in Mitingi"ne, bu mitinge katılan dernek ve kuruluşlara tutmuş, memleket için tehlike işaretleri taşıyan bu gibi hareketlerin arkasındaki acı gerçeklerin kamuoyunca bilinmesine çalışmıştı. Bu mitinge katılan derneklerden "İkinci Kuvay-ı Milliye Derneği" ise, bu projektörün ışığı altında biraz fazlaca kalmış olacak ki, Dernek Genel Başkanlığı aşağıda okuyacağınız çok ilginç mektubu kaleme almak lüzumunu hissetmiştir.

Derginizin 26 Mart 1966 tarih ve 614 sayılı nüshasının 11 inci sayfasında Dernekler başlığı altında bahsi geçen röportajda Derneğe ve Dernek kurucularına atfen nakledilen beyanları tavzihen hakikatleri aşağıdaki maddelerde bilginize arzetmeyi ve bu tavzihin aynen derginizin gelecek sayısında aynı sütunda neşrini Dernek hakkında ki yanlış anlayış ve tefsirleri önlemek ve Kuvay-ı Milliye gibi yüce bir mefhumun düşüncesiz bir röportajcının isabetsizce kullanılan kalemiyle bir polemiğe konu yapılmaması gerektiğini hatırlatmayı vazife telâkki eder, düşüncemize iştirak edileceğini sağduyunuzdan bekleriz.

1 — Derneğin hiçbir siyasi parti ile ilgisi mevcut değildir. Derneğin ismi böyle bir ihtimali hâtıra getirmeyecek kadar vazıhtır.

2 — Dernek Kuvay-ı Milliye ruh ve şuuruna sahip her Türk vatanperverine açıktır, Dernek üyeliğine kabul edilenlere mensup oldukları partilere göre tefrik yapılmamaktadır. Dernek herhangibir siyasî partinin malî desteğini talep etmemiştir ve bu neviden maddî yardım almamıştır.

3 — Derneğin teşkili yolunda yapılan çalışmaların asgari 1 senelik mazisi mevcut olup, iddia edildiği gibi AP'nin iktidara gelmesi ile ilgisi yoktur.

4 — Derneğin mensubu 50 kişi değil asgari 500 kişidir. Dernek halen 15 İl'de Şube açmış ve sür'atle yeni şubeler açmaktadır.

5 — Derneğin Kadrosu içerisinde Çeşitli fakültelerde bulunan üyeler mevcut olduğu gibi lise öğrencileri ve çeşitli meslek mensupları da mevcuttur. Dernek Tüzük hükümleri gereğince 30 yaşından yukarı eşhası da Fahrî üye kaydetmektedir.

6 — Siyasal Bilgilerdeki olayı yaratan ekip'in Derneğin Kurucuları ve mensupları olduğu yolundaki isnat hakikatle alâkalı değildir. Dernek daima kanuni yoldan fikir ve kalem yolu ile komünizme karşı görevini yapmaktadır. Kaba kuvvete müracaat hiç bir zaman bahis konusu değildir.

7 — Genel Merkez binası mübalağa edildiği şekilde lüks tefriş edilmiş değildir. Bu kasıtlı beyanın neyi ifade etmek istediği açıktır. Bunun cevabı yukarıda 2. nci maddede verilmiştir.

8 — Dernek İdare Heyeti Üyelerinden birisi tarafından beyan edildiği iddia edilen hususların hakikatle hiçbir ilgisi yoktur, şahsî görüşü olarak ileri sürdüğü beyanı ile ilgili bulunmayan isnatlar tahrif edilmiştir. Böyle bir beyanda bulunmamış olduğuna dair 10 kişi şahittir. İsnadın aksi bu şahısların gerektiğinde yapacakları şahadetle sabit olacaktır. Böylece Ulvî bir isme sahip ve yüce bir gaye taşıyan Derneğin sabote edilmesine cür'et eden şahıs efkârı umumiye nazarında müfteri durumuna behemehal düşecektir. Derneğin manevî şahsiyetine ve Dernek mensuplarının şahıslarına vaki küçük düşürücü ve tahkir edici eda ile kaleme alınan röportajın sahibi maddî ve manevî tazminata da mahkûm olacaktır.

9 — Dernek memleket meseleleri ile Tüzüğü hükümleri uyarınca fikri ve kültürel araştırmalar yapar, siyasetle ilgisi yoktur.

10— Dernek hertürlü din istismarının kat'iyetle karşısındadır ve mürteci cereyanların karşısındadır.

11 —Kuvay-ı Milliye Derneğine maddî ve manevî ilgi göstermek her Türk için şeref ve vazifedir.

12 — Dernek kıyafet kanunu hükümlerine tamamen riayetkar olup Şube teşekküllerine mensup bir kişi tarafından Kalpak giyme hususunda vaki talebe karşı derhal itiraz edilmiştir.

13 —Derneğin malî durumu hakkında röportajcı tarafından sorulan bir suale Dernek Genel Başkanı tarafından verilen "Bu duruma gelmemiz mali bir harikanın sonucudur" cevabı Derneğin mahdut imkânlarla geniş faaliyet sarfetmeye muvaffak olduğunu belirtmek gayesiyle söylenmiştir. Bu söz geniş yardım görüldüğü şeklinde mütalea edilmemelidir..

14 — Dernekle ilgili olarak derginizde zikredilen isimlerin hayali ve uydurma isimler olduğu da anlaşılmıştır.

15 — Derginizde bu yazımızın aynen neşrini tekrar rica eder. Milli Değerler ve Tarih hazinemizin en yüce müesselerinden birisi olan Kuvay-ı Milliye müessesesine dil uzatılmasına asla müsaade etmeyeceğinizi vatanperverlik ve sağduyunuzdan bekleriz.

İkinci Kuvay-ı Milliye Derneği
Genel Başkanı

yen Demirel ve Hükümeti, şimdi de bir başka oyunu tezgâhlamanın heyecan ve telâşı içindedir. Bu oyun, "Plânlama Teşkilâtının dışında, Plânın revizyonu "dur. Plânın, bazı dış çevre ve kuruluşları memnun etmek amacıyla değiştirilmek istendiği artık anlaşılmış bulunmaktadır.

Çizilen yolda devam!

İnönünün son Koalisyon Hükümeti düşürülünce, Türkiyeye ilk gelen yabancı heyet BİAC oldu. Bu heyet işe (Bak: AKİS, Sayı: 595), yeni Hükümetin Başbakan Yardımcısı Demireli, Zeren ve Turgutu methetmek, "özel sektörcü demokratik kalkınmada" bunların kendilerine "umut verici bir kadro olarak göründüğünü" belirtmekle başladı. BİAC heyetinin, bizim özel sektörün bir matahmış gibi sarıldığı "gaflar man-

zumesi" raporunda "devletin iktisadî faaliyetlerinin sınırlandırılması, devlet işletmelerinin özel sektöre devredilmesi, yabancı özel sermayeye eşit haklar tanınması, Plân hazırlıklarında, nihai kararlarda özel sermaye çevrelerinin etkili olması, bu arada yabancı sermaye kuruluşlarının da özel sektöre ait bir üst organda bizim özel sektör kuruluşlarıyla birlikte fikir çalışması yapması" gibi görüşler sıralanıyordu!.

Kasım ayının ikinci haftasında, Konsorsiyum icra sekreteri Hackett, Plâncılarla görüştü. Plâncılar, bu son gelişmelerden duydukları üzüntüyü belirttiler ve bir kere daha, "bu gibi düşüncelerin milli egemenliğimize zarar verici olduğunu", "ciddiye alınamayacak kadar anormal kabul edildiğini". "Konsorsiyomun BİAC' a veya burada belli bir çevreye değil, politikası bağımsız Türkiye tarafından tespit edilen bir plâna yardım için kurulduğunu" söylediler. Hackett ise, "bu gibi söylentilerin aslı olamıyacağını, gerekirse BİAC raporunu bir tarafa atmaya hazır olduklarını" belirtti.

Aylar geçti ve işte nihayet, Plânlamadan ayrı olarak bir "Mütehassıslar Heyeti"nin hazırlıkları başladı.

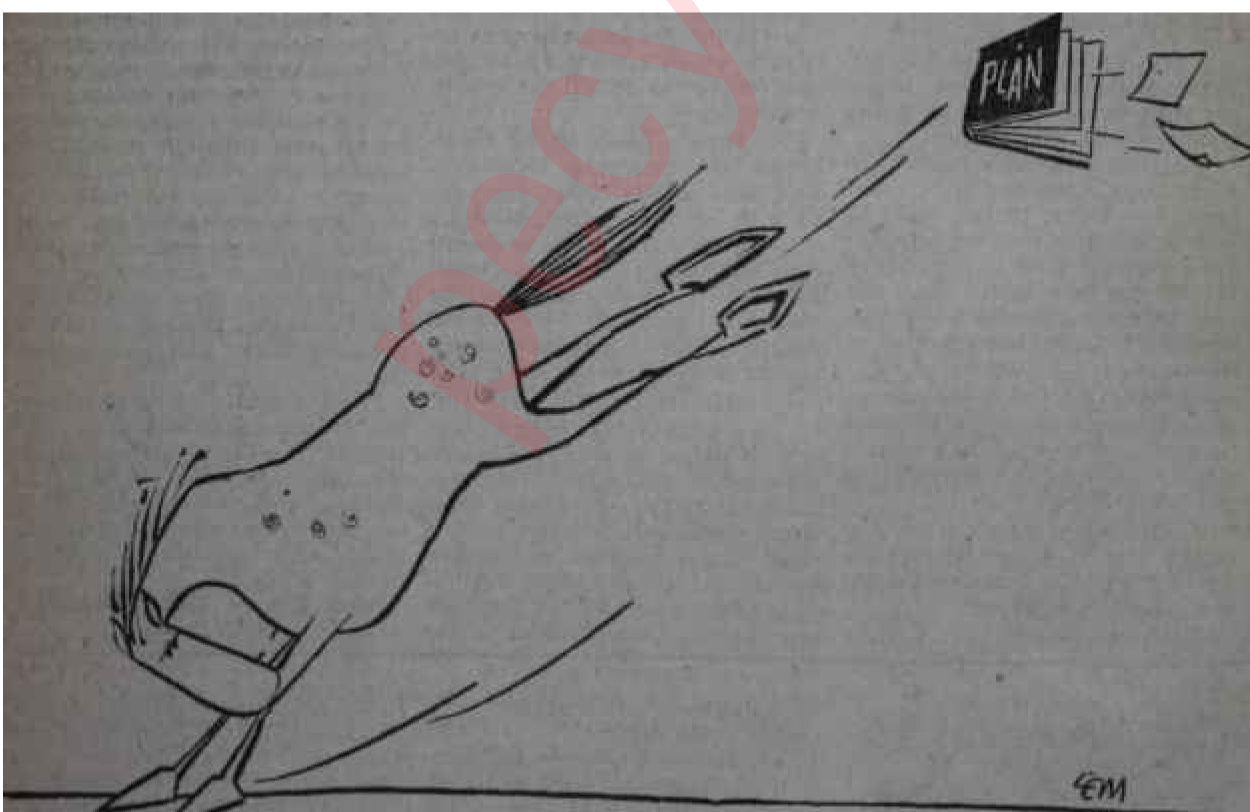
Gizli gizli yapılan çalışmaların esas hedefi, 1966 Programına AP'li Bakanların gafleti sonucu konulabilen "yabancı sermayeye karşı tedbirler"i ne pahasına olursa olsun Programdan çıkarmak ve böylece, yabancı çevreleri hoşnut etmektir. Bundan maksat, yatırımları büyük ölçüde yabancı özel sermayeye yaptırmak, devletin imkânlarını gene plânsız, programsız bir tutumla, imkân ölçüsünde politik alanlara kaydırmak ve iktidarda kalma süresini uzatmanın yollarını bulmaktır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin meselesi kalkınma, yani sermaye birikimidir. Tasarrufları yeterli düzeye çıkarmak; bunları spekülatif alanlara değil, sanayi alanına yöneltmek; sermaye yatırımlarının yarattığı yeni değeri yurt içinde tutmak ve yeniden yatırımlara yöneltmek... Bütün iktisatçıların belirttiği gibi, az gelişmişler için bunun dışında bir kalkınma yolu bulunamamıştır. Ama, ülkeyi değil de, yabancı sermaye çevrelerine aracılık yapmayı, bu yoldan sağlanacak komisyonlarla millete vaiz verip, günü gün etmeyi düşünen bir "işadamı + politikacı" çevresinin gelişmesiyle yetinilen ülkelerin izledikleri başka yollar da yok değildir. Ancak, bu yolların sonunun nereye vardığını gösterecek örnekler de dünyada fazlasıyla mevcuttur.

Yolun sonundaki tehlike

Yabancı özel sermaye, az gelişmiş ülkelere, gerçek sanayii kurmaya, memleketi kalkındırmaya gelmemektedir. Gelişmiş ülkelerdeki ana şirketler tesislerini modernleştirdikçe, eski teknikle çalışan küçük fabrikaları âtıl kalmaktadır. Bu şirketler, bu küçük fabrikaları, eskiden beri kendi malları için pa-

DEMİREL "PLÂN DA REVİZYON GÖRECEK" DEDİ (Gazeteler)

YAZISIZ

zar olagelmiş ülkelerde kurup, o ülkedeki iç pazar için, oradaki ucuz emek ve düşük taşıma ücreti ile daha kârlı üretim yapmak istemektedirler. Yabancı sermâye kârını dışarıya transfer edebilmekte, kendi mantığına uygun bu sistemin işleyişi sonunda, o ülkedeki mahdut sermaye birikimi imkânları da dışarıya akmaktadır. En basit şekilde işleyişi bu olan sistemden iki yarar sağlanabilmektedir. Bunlardan birisi, belli oranda yeni iş alanları açılması; diğeri ise, bu işletmelerde ortak durumunda gözükecek milli müteşebbislerin milliliklerini kaybetmeleri ve esnaflaşmalarıdır. İş imkânı yaratılması da bazan görünüşte kalmaktadır. Zira belli bir sahayı kapatan yabancı sermaye, kendisiyle rekabet düzeyine erişemeyecek olan yerli sermayenin bir daha buralara girememesine yol açmaktadır. Ayrıca, Türkiyede olduğu gibi, yerli sermayenin yatırım yapmış bulunduğu alanlara gelmesine sık sık izin verilirse, yabancı sermayenin yarattığı iş imkânları, biraz sonra kapısını kapatacak olan yerli işletmelerin işsiz işçileri tarafından silinmektedir.

Gerçekten, Devlet Plânlama Teşkilâtının yaptığı geniş bir araştırmaya göre, Türkiyede de durum böyledir. Yabancı sermaye ve yabancı sermaye ile ortaklık halindeki özel sermayeli 51 + 49 şirketleri yatırım için izin alırlarken, yabancı sermaye komitesine "şu kadar süre sonra ihracata yöneleceğiz. Böylece Türkiye pazarından değil, dışardan kâr sağlıyacagız. Türkiyeye döviz kazandıracağız" demekte, fakat yıllar da geçse Türkiyedeki iç pazardan başka bir yere yönelmemektedir. Komiteye yapılan bildirimler "taahhüt" sayılmamakta, bunlara dokunulmamaktadır. Şirketlerin, transfer hakkı kazandıkları kârları da Türkiyenin mahdut sermaye birikiminden olmaktadır. Bu şirketler, komiteye bildirdikleri sermayeyi yıllar geçse de bir türlü Türkiyeye getirmemekte ve türk müteşebbislerinin kredi imkânlarına da ortak olmaktadırlar.

Araştırmaya göre, bu şirketler, sermayelerinin yüzde 116'sı oranında iç kredi kullanmaktadırlar. Bu oranın bundan da yüksek olduğu rahatça söylenebilir. Çünkü, yabancı sermayeli şirketler Yabancı

Memduh Aytür
Kapıyı dışardan kapatan adam

Sermayeyi Teşvik Komitesine yaptıkları bildirimde akıllarına estiği gibi sermaye getirdiklerini söylemekte, Ticaret Bakanlığındaki memurlar, anlamadıkları sanayi çeşitlerinden birinde yer alan bu malzemelerin, teknik bilginin sermaye olarak bedelinin, bildirimde olduğu gibi olup olmadığını kurcalayamamaktadırlar.

Bir başka nokta, yabancı sermaye şirketlerinin daima anonim şirket şeklinde teşkilâtlanması, böylece geniş malî kolaylıklardan yararlanmaları, fakat aslında bir şahıs veya aile şirketi gibi dar ve halka kapalı kalmalarıdır. Şirketler, Türkiyeden ham madde de almamakta; ya metropoldeki ana şirketin imalatı olan parçaları burada monte ederek bir "ithalât sanayii" halinde kalmakta, ya da gene iç pazar için dışardan aldıkları ham maddeleri burada işlemektedirler. Bunların imâl ettikleri malların Türkiyeye maliyetiyle, aynı malların dışardan dövizle ithali arasındaki maliyet farkı bu sebepten sıfıra yakın olmaktadır. Şirketler, getirdikleri sermayeye oranla büyük kârlar transfer edebilme hakkı kazanmakta, fakat "tatlı kâr ülkesi" saydıkları Türkiyeden ayrılmak istemedikleri, böyle şartları dışarda bulamıyacaklarını bildikleri için, bu kârları transfer etmemekte, yeni yatırımlara yöneltmektedirler. Yeni yatırımlar, bir süre sonra daha geniş kâr transfer hakları sağlıyacağından, bundan bizim gene hiç bir yararımız olmıyacaktır.

1965 yılında şirketlerin bildirimlerine göre, 397 milyon lirayı bulan yabancı özel sermayenin transfer ettiği kârlar, aynı yıl 127 milyon lirayı bulmuştur. Bildirilen sermayenin yüzde 27'sini bulan bu kâr transferi "tatlı kâr"ın nedenini açıklamaktadır.

Yabancı şirketler huylanınca

Plânlama Teşkilâtının bu araştırması, ilk günlerden itibaren bu şirketleri huylandırmıştır. Araştırmanın yapılmasında emeği geçen Plâncılar, zamansız ziyaretlerle karşılaşmaya başlamışlar, kendileriyle çok sayıda insan -hem de çok çeşitli çevrelerden- ilgilenmeye başlamıştır. Araştırma bitmiş, sonuçlar elde olunmuş ve 1966 Programı için bu konuda tedbirler tespitine karar verilmiştir, "İhracata yönelmeyen yabancı sermaye şirketlerinin izinleri iptal edilmelidir", "yabancı sermayenin yurda gelişinde, Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesine yaptığı bildirimde kabul ettiği şartlar ilerde de bir taahhüt sayılmalıdır" gibi denetleyici hükümlerin yer aldığı bu tedbirler, goygoycuları ürkütmüş, Sanayi Bakanı Turgutla Başbakan Demireli ardıardına ziyaret etmelerine yol açmıştır.

Aynı günlerde New York Timesde çıkan bir yazıda, AP Hükümetinin bu tedbirler karşısında takınacağı tavır ele alınmakta ve "Hükümete dış çevreler bunun için mi güvenmişti? İyi niyetli iktidar, hâlâ devletçi anlayıştaki teknisyenler tarafından iğfal edilmektedir" denilmektedir. AID'nin o günlerde bazı çevrelerle sıkıfıkılığının artması dikkati çekmeye başlamıştır. 1966 Programına "yılın ilk altı ayında kanunlaşacaktır" şartıyla konulan bu tedbirlerle ilgili çalışmalar bugüne kadar başlamamıştır. Ticaret Bakanlığı, kendisine verilen bu görev konusunda sorulan sorulara cevap verememektedir.

Başbakanın "söylenecek bir şey oldu mu, ben siz sormadan da söylerim" diyerek cevapsız bıraktığı

"Plân revizyonu"nun hikâyesi budur. Bu hikâye, yakın günlerde üzerinde çok durulacak bir mesele olma istidadındadır.

DP'nin bu gibi işleri "kılıfına uydurarak" yaptığını hatırlayanlar, bu işin Anayasanın 129. Maddesine ve Plânlama ile ilgili 77 ve 91 sayılı kanunlara aykırı, hem de açıkça aykırı olmasını Hükümetin nasıl olup da göremediğine şaşmaktadırlar.

Anayasa mı dediniz?

Anayasa, 129. Maddesinde, "İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir. Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konulmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlıyacak tedbirler özel kanunlarla düzenlenir" demektedir. Anayasanın özel kanun diye gösterdiği kanunlardan 77 sayılı "Uzun Vadeli Plânın Yürürlüğe Konulması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında Kanun" da ise, uzun vadeli plânda değişiklik yapılması için 4. Maddede şöyle denilmektedir: "Uzun vadeli plânın kabulünden sonra bu plânda değişiklik yapılmasında, 1. ve 2. Maddeler hükümleri uygulanır".

Kanunun 1. Maddesinde ise "uzun vadeli plân, 30 Eylül 1960 tarih, ve 91 sayılı kanunun 14. Maddesi gereğince Bakanlar Kurulunca kabul edilip.." hükmü bulunmaktadır. İşte meselenin düğüm noktası da buradadır.

91 sayılı kanunun 14. Maddesine açıkça konulan hüküm şöyledir: "Uzun vadeli plânın Başbakanlığa sunulmasından itibaren bir hafta içinde Yüksek Plânlama Kurulu toplanır. Kurul bu plânı inceleyerek, kabul edilmiş bulunan ana hedeflere uygun olup olmadığını bir raporla Bakanlar Kuruluna bildirir. Plân, Bakanlar Kurulunda incelenerek kabul edildikten sonra, teşrii organın tasvibine sunulur."

Aynı kanunun "Yıllık programlar Plânlama Merkez Teşkilâtınca hazırlanarak Yüksek Plânlama Kuruluna sevkedilir" diye başlayan 15. Maddesiyle birlikte, kanunların ve Anayasanın gösterdiği plân yapmanın, plânda değişiklik yapmanın yolu AP'nin ve onun başı Demirelin izlediği yol değildir. Bu yol açıkca kanunsuzdur. AP ve Demirel - Turgut ekibi şimdi, Plânlamayı aşarak, aynı yerlere yürümek istemektedirler.

Hükümet

Acaba?

Haftanın başında Pazartesi günü milletvekili ve senatörler, Mecliste, Cumhurbaşkanını seçmek üzere birleşik toplantının başlamasını beklerlerken, AP kulisinde garip bir telâş hüküm sürüyordu. AP'li bazı milletvekili ve senatörler sağa sola koşuşuyorlar, Grupun ileri gelenleriyle Bakanlardan bir sorunun cevabını öğrenmeğe çalışıyorlardı. AP'lilerin, Cumhurbaşkanı seçiminden daha çok ilgilendikleri bu konu, Hükümetin istifa edip etmiyeceği konusuydu. Gerçi diğer bütün milletvekili ve senatörlerin de merak ettikleri buydu. Fakat, bunların merakı, daha çok, bir geleneğin kurulup kurulmayacağından ileri geliyordu. Çünkü, İnönü Cumhurbaşkanı seçildikten sonra devrin Başbakanı Celâl Bayar istifa etmiş ve yeni Cumhurbaşkanı tarafından tekrar kabineyi kurmakla görevlendirilmişti. Acaba, bugün de böyle bir durum söz konusu muydu?

Demirelin bu örneğe uyması ihtimali Hükümette yapılacak revizyona vesile teşkil edeceği için, AP kulisinde telâş ve heyecan yarattı. AP'lilere göre, Hükümete muhalif cepheyi tesirsiz hale getirebilmek için Demirelin istifasını yeni Cumhurbaşkanına vermesi, yeniden görevlendirildiğinde de kabineyi kuvvetli isimlerden kurması bir fırsattı. Zirâ Hükümete muhalif milletvekillerinin baskısı sonucu ortaya atılan "Bütçeden sonra revizyon" sloganının gerçekleşmemesiyle muhalif cephe mensuplarının sayısı her geçen gün artmaya başlamıştı. Hükümetin kuruluşunu takip eden günlerde Bakan olamayanlarla Demirele tehlikeli ve güçlü rakip görünmekten fayda uman Saadettin Bilgiç ve taraftarlarının meydana getirdikleri cephe, Hükümetin basiretsiz gidişi sonucu güçlenmiş, hattâ bu cephe, Hükümeti Grupta düşürmeğe bile karar vermişti. Ne var ki Demirel muhalif cepheyi meydana getiren klik mensuplarını yumuşatmasını bilmiş, meselâ Bilgiçe, yapılacak bir revizyonda, taraftarlarına Bakanlık verileceğini, kendisinin de önemli bir Bakanlığa getirileceğini vaadetmişti.

Revizyon faslı

Fakat, Hükümetin son olaylar karşısında takındığı tavır ve memleketin el atılmamış sayısız dâvası varken Seçim Kanununun Mecliste

Muhteşem Süleyman Bakanlarıyla
Mavi boncuk Demirelde

arz-ı endam etmesiyle beliren gerilim, Demirelin hiç de ummadığı bir başka muhalif cephenin ortaya çıkmasına sebep oldu. Demirelin, Bayram Gazetesine vaiz edalı makale yazmasını, üniversite Öğretim üyelerinin Hükümetin icraatını tenkit eden bildirilerini önemsememesini ve dikensiz gül bahçesi sahibi olmak istemesini demokratik rejimin selâmetle yürümesi bakımından tehlikeli gören bir kısım AP'liler, Hükümete açıktan açığa cephe almağa başladılar. Özel bir ziyarette, gidişin hem partiye, hem de memlekete zarar verici yönde olduğunu belirttiler ve en kısa zamanda Kabinede yapılacak bir revizyonla yetersiz Bakanların değiştirilmesini istediler. Demirel, arkadaşlarına, en kısa zamanda Hükümette revizyona gidileceğini ve bu defa gerçekten kuvvetli bir Hükümet kuracağını bildirdi.

Bu sırada Gürselin yerine yeni bir Cumhurbaşkanı seçmek zarureti doğduğunda, Hükümette yapılacak revizyon için benimsenen yol, Demirelin istifasını yeni Cumhurbaşkanına vermesi, yeniden Başbakan tâyin edilmesi ve böylece kurulacak yeni kabineye kuvvetli isimlerin alınması şeklinde belirdi. Anayasada bu konuda bir açıklık bulunmadığından, daha önceki örnek gözönünde tutularak hem bir gelenek kurulmuş, hem de revizyon için arzulanan fırsat ele geçmiş olacaktı. Hükümetin istifa etmesi gerektiği görüşünü savunanların başında -şaşırmayınız!- AP'li bazı milletvekilleri gelmekteydi, Meselâ, bu görüşün en hararetli savunucularından biri, Hükümet kurulurken kendisine 1 numaralı Devlet Bakanlığı teklif edilmediği için Bakan olmayı reddeden Aydın Yalçındır.

Ancak, AP'li milletvekillerinin Grupun ileri gelenleri ve Bakanlarla yaptıkları görüşmelerden sonra yayılan haber şu oldu: Hükümet istifa etmeyecektir! Gayriresmi bu haberden sonra ilk resmî açıklama Saadettin Bilgiç tarafından yapıldı! Posbıyıklı politikacı, gazetecilere şöyle dedi:

"— Hükümet istifa etmeyi düşünmemektedir. Revizyon bilâhare yapılacaktır!"

Kabinede yapılacak revizyon için Demirelin önce benimser göründüğü bu yoldan niçin vazgeçtiği açıktır. Bir defa, istifa ettiği takdirde. kabineyi kurma görevinin yeniden kendisine verilmemesi -milyonda bir de olsa- ihtimal dahilindedir. Bu yüzden, cesur politikacı Demirel, korkulu rüya görmektense uyanık yatmayı, Gruptaki hoşnutsuzluğun artması pahasına, tercih etmektedir. İkincisi, istifa edip kabineyi kurma görevi gene kendisine verilse, bu defa yeni Hükümet Programı üzerinde görüşmeler cereyan edecek, tabii bu, Muhalefetin sesini duyurmasına vesile verecek, arkadan da güven oylaması gelecektir. Bu defaki güven oylamasında Demirel bütün Muhalefeti karşısında bulacağından emindir. Bütün bunlar, Hükümetin istifasını gereksiz kılmaktadır!

"Silik"lerin yerine "Sönük"ler

Ne var ki Demirel, silik ve her istediğini yaptırtabilecek kimse-

Bunlar Adam Olmaz!

Biliyor musunuz, A.P.'lilerin kendi kendilerini tenkit sebeplerini? 23 Mart 1966 günlü Son Havadiste Kasideci Şair şöyle dert yanıyor:

"Çekingenliğimizden, beceriksizliğimizden, terbiye ve nezaketimizden İllallah!"

Beceriksizlikleri hususunda illallah çeken sadece kendileri değil, dört ayda bütün huzurunu bozdukları memleket. Ama terbiye ve nezaketleri?

Geliniz, onun da ne olduğunu görünüz. Aynı günkü Adaletin başyazısında İnönüden bahsediliyor:

"Tanrı bir insanı geç de olsa cezalandırmak isterse her halde onun basiretini bağlayıp sonuna kadar yürümesine izin vermiş olacaktır. Tâ ki her türlü itibarı, saygıyı kaybederek horlanan, lanetlenen, nefret edilen bir varlık haline gelsin. Ve her şeyini kaybeden düşmüş bir insan olarak geçmişteki günâhlarını hatırlayıp titreye titreye son durağı olan üç adımlık bir çukura doğru sürüklensin. İmanlı vatandaşlar, bir fâninin böyle bir âkibetini gördükleri zaman ilâhî hikmete bir defa daha hayran olacaklardır. Biraz sabırsız olmasalar."

Terbiyeyi, nezaketi bir yana bırakınız. Biraz akıl bu yazının yazılmamasını gerektirir.

Neden mi?

Bunu yazan bir Yassıada mahkûmu. Tahkikat Komisyonunun müebbet hapse mahkum edilmiş bir şeriri. Bugün eli kolu serbest dolaşıyorsa bunu bir tek şeye medyun: İnönünün üç adımlık bir çukura sürüklenmemiş olmasına. Yoksa, hayatı boyunca gün ışığından mahrum kalması işten değildi. Bu onun, İnönüye teşekkürü!

Ya, aynı çukur edebiyatının on yıllık başka şampiyonları? İnönünün bir ayağının çukurda olduğunu, iktidarda bulunmalarına güvenerek müjdeleyen başka şerirler? Çukurda kimler var bir baksalar, bu kelimeyi ağıza almanın, başkalarının ölümünü beklemenin hayır getirmediğini, ancak iğrenç bir tıynetin delilini teşkil ettiğini anlarlardı.

Terbiye değil, insanlık işi bu!

lerden kurduğu kabinesinde geniş çapta bir değişiklik yapmaktan kurtulamayacaktır. "Bütçeden sonra revizyon" sloganının gerçekleşmemesi ve yeni Cumhurbaşkanı seçimiyle ortaya çıkan fırsatın değerlendirilmemesinin sorumlusu kendisi olacaktır. Zira gönlünde Bakanlık koltuğu yatan AP'lilerle Hükümetin icraatını tasvip etmeyen AP'lilerin, kısa bir süre içinde revizyona gidilmediği takdirde, gösterecekleri tepkinin daha da sert olacağı muhakkaktır. Grupta hemen her fırsatta gövde gösterisine çıkan Bilgiçin son günlerde sesini duyurmaması, herhalde sebepsiz değildir. Kabineye arkadaşlarını sokamadığı için ilk günlerde Hükümete karşı açıktan açığa cephe alan Bilgiç, boşalacak Bakanlıklara yapılacak tâyinler konusunda Demirelle anlaşmış görünmektedir Ancak, değişikliğin fazla uzaması halinde, Bilgiçin, bir oyuna gelme korkusuyla, bu iyimser tutumunu devam ettireceğini, sanılır ki, Demirel de düşünemez.

AP çevrelerinden sızan haberlere göre, Kabinede yapılacak değişiklik peyderpey olacak ve başarısızlığa sebep olan Bakanlar istifaya zorlanacaklardır. İlk safhada değiştirilecekler arasında Devlet Bakanı Ali Fuat Alişan, Devlet Bakanı Refet Sezgin, Sağlık Bakanı Edip Somunoğlu, Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, Bayındırlık Bakanı Ethem Erdinç, Adalet Bakanı Hasan Dinçer, Köy İşleri Bakanı Osman Sabit Avcı, Enerji Bakanı İbrahim Deriner, Turizm ve Tanıtma Bakanı Nihat Kürşat, Tarım Bakanı Bahri Dağtaş, Ticaret Bakanı Macit Zeren ve Maliye Bakanı İhsan Gürsanın isimlerinden bahsedilmektedir. Bunlardan Alişan, Erdinç, Avcı, Deriner, Zeren ve Somunoğlu "Silik Bakanlar" diye adlandırılmakta, Orhan Dengizin Milli Eğitim Bakanlığında geniş ölçüde giriştiği nakil ve tâyinlerin, öğretmenler topluluğunun AP'ye cephe almasına yol açtığı, Hasan Dinçerin başarısız Bakan olduğu ve İhsan Gürsanın da Başbakanla çelişir demeçler verdiği, meselâ "Servet beyannameleri kaldırılamaz" demekle Hükümeti özel sektörün gözünde güç durumda bıraktığı söylenmektedir.

Sağlık Bakanlığı için şimdilik ortada üç isim dolaşmaktadır: Vedat Ali Özkan, Ali İhsan Kırımlı ve Celal Ertuğ... Ancak, bu üç isim arasından Celâl Ertuğun seçileceği, bir görüşme sırasında Demirelin Ertuğa Sağlık Bakanlığı için teklifte bulunduğu ifade edilmektedir. Meclis kulisinde ve AP Genel Merkezinde dolaşan bir söylenti de, Mehmet Turgutun yeniden Enerji Bakanlığına getirileceği yolundadır. AP'liler, İbrahim Derinerin, İhsan Topaloğlu, Tahsin Yalabık gibi genel müdürleri değiştirmekle görevinin sona erdiğini, şimdi ise koltuğunu eski sahibi Mehmet Turguta bırakacağını söylemektedirler. Adalet Bakanlığı için isminden söz edilen milletvekili, İsmail Hakkı Tekineldir. Bazıları Kemâl Bağcıoğlunu öne sürmekte iseler de, sakin tavırlı ve komisyon çalışmalarında başarılı olan Tekinelin ağır basacağı AP ileri gelenlerince söylenmektedir. İç Kabineye dahil bir Bakanın yakınlarına söylediğine göre, en kritik seçim, Milli Eğitim Bakanlığı için olacaktır. Cihat Bilgehan görevinde kalırsa, AP Genel Başkan Yardımcılarından Prof. Osman Turanın bu Bakanlığın başına getirileceği, yeri bir başkası ile doldurulursa -bu, Saadettin Bilgiç veya Aydın Yalçın olabilir-, IV. Koalisyon zamanında seçimlerden hemen önce tek dersten kalan Öğrencilere bir sınav hakkı daha tanınmasını sağlayarak oy toplayan Bilgehanın eski Bakanlığına "döneceği ifade edilmektedir. İsmet Sezginin Ticaret veya Bayındırlık Bakanlıklarına, Turhan Bilginin Turizm ve Tanıtma Bakanlığına, YTP'den transfer Turhan Kapantının Tarım Bakanlığına, İlhami Ertemin de Köy İşleri Bakanlığına getirileceği söylentiler arasındadır.

Mahkeme eliyle aldığımız tekziptir

Fıkralar

Teşhis

Sağlığına düşkün, öyle ki, hayatın dan vazgeçecek kadar düşkün biri doktora gider. Muayene, muayene, muayene... Doktor hayretler içindedir. Sorar:

"— Sigara içer misiniz?"

"— Hayır!"

"— İçki?"

"— Asla!"

"— Gece hayatı?"

"— Hayır, hayır!"

"— Kadın?"

"— Yeminliyim."

Doktor bir an durur:

"— Nereniz ağrıyordu beyfendi?"

"— Sırtım.."

Doktor düşünür, düşünür, sonra başını sallar:

"— Hımm.. anlaşıldı efendim.,. Yakında kanat çıkaracaksınız."

Metin Toker Gerçekleri tahrif ediyor Metin Toker bir süredenberi Akis Dergisinde "İsmet Paşayla on yıl" başlıklı yazılarında benden ve benim şahsımda Adalet cihazımızdan söz açarak gerçekleri tahrif etmektedir. Toker Profesör Nihat Erime hakaret suçundan hapse mahkum edildikten

sonra hükmü, Temyizde bozdurmak için harcanan çabalar boşa çıkıpta hüküm Başkanı bulunduğum Yargıtay 3 üncü ceza dairesince tastik edilince bana kin bağlamış ve 27 Mayıs ihtilalini takiben aleyhimde neşriyata girişmiştir. Bu neşriyat yüzünden Akis yazı işleri müdürü hapse ve tazminata mahmum edildi. Toker Akiste tarziye vereceğini beyanla tazminattan vazgeçmekligimi teklif etmiş isede bu istek red edilerek altı bin liralık tazminat icra marifetile tahsil olunmuştur, bundan ileri derecede infiale kapılan Toker, bu defa İsmet Paşayla on yıl adlı yazılarına bazı. pasajlar ekleyerek kendisini mağdur ve Adalet cihazile onun mümessillerini eski iktidarın hizmetinde gibi göstermeye kalkışmış ve bu arada gerçekleri tahrif etmiştir, şöyleki:

Toker, ve 608 sayılı Akiste Nihat Erime hakaretten geydigi hükmün 25 ekimde tastik edilmiş olmasına rağmen 16 ekimde Menderes tarafından geceleyin bir Gazeteciye açıkladığını ve Menderesin çıkan karardan daha evvel haberdar olduğunu yazmıştır, gerçek şudurki: sözü geçen tastik kararı 16 ekim sabahı çıkmış ve ayni gün aleniyete intikal etmiştir. Tokerin karar tarihini tahrif etmek suretile Adalet makanizmasını şaibeli göstermeye çalışması çirkin bir harekettir.

fotoğrafımı neşr etmek suretilede 608 sayılı Akiste beni Kamu oyuna jurnal etmek isteyen Toker, 961 de istanbuldan Senatör seçildiğim sırada Adalet Partisinin meydan mitinglerinde "işte damat beyi içeri tıkan arslan hâkim" diye takdim ettiklerini yazmıştır, ben böyle bir olaya şahit olmadım, mes'le damat beyin içeri tıkılması ve ya tıkılmaması değil, vazifede Adalet şuurunun hâkim olmasıdır, böyle bayağı bir propaganda ile İstanbul Halkı gibi Aydın bir topluluğun karşısına çıkmak, benim yapacağım işlerden değildir. Muhterem İstanbul Halkının anlayışını ve sağduyusunu hafife alan Toker hakkında Kamu oyunun en doğru hükmü vereceğine şüphe yoktur.

18 - 3 - 966

Avukat
Celil Cevherîoğlu

K İ T A P L A R

İKİNCİ ADAM

Şevket Süreyya Aydemirin İnönü için yazdığı biyografinin ilk cildi, İstanbul Remzi Kitabevi 1966, 498 sayfa 15 lira.)

Şevket Süreyya Aydemirin çok satılan, çok yankı uyandıran kitabı, Atatürkü anlattığı "Tek Adam" adlı kitabıdır. "Tek Adam", kocaman üç ciltte Atatürkün en iyi anlatıldığı biyografi kitaplarından biridir. Ama bizce Şevket Süreyyanın en önemli kitabı ne 'Tek Adam", ne ondan önce yayınlanmış " Toprak Uyanırsa" adlı romanı, ne de Inönünün anlatıldığı "İkinci Adam"dır. Şevket Süreyyanın bizce asıl ilgi çekici kitapları, çok daha eski tarihlerde', 1930'larda yayınlanmış "Kadro ve İnkılâp" ile 1961'de yayınlanmış "Suyu Arayan Adam"dır. Bunlardan da özellikle yazarın kendi hayat hikayesini anlatan sonuncusu, en önemlisidir. Tek Adam Atatürk, İkinci Adam İnönü için şimdiye kadar iyi veya kötü çok şey yazılmıştır, daha da çok şey yazılacaktır. Ama kendi hayat çizgisinin tek adamı olan Şevket Süreyyanın bayatı için yazılabileceklerin en mükemmelini bizzat kendisinin yazmış olması, karanlıklarda kalmaya mahkûm bir devri, imkânları içinde aydınlığa çıkarmayı başarmış olması, bizce Aydemirin en üstün başarısıdır.

Yazarın son kitabı "İkinci Adam"a gelince: Metin Toker, bu kitap için yazdığı bir eleştiri' yazısında, "494 sayfanın 394 sayfa olmaması için hiçbir sebep yoktu" diyor. Ben biraz daha ileri giderek, 294 sayfa olmaması için de bir sebep yoktu, diyeceğim. Şevket Süreyya nın kitaplarının tamamım okumuş olan herkesin ittifak ettiği gibi, "İkinci Adam", "Tek Adam"m pek fazla tekrar edildiği bir kitaptır. İsmet Inönünün doğumundan 1938 yılında Cumhurbaşkanı olduğu güne kadar hayatının hikâyesi olan bu ilk ciltte, tekrarların ötesindeki en önemli noksan, Inönünün. şeceresinin üç asır öncesine kadar araştırılmasına, çevresinin en ince teferrüatına inilmesine rağmen, "İkinci Adam"ın kendisinden yeterince söz edilmemesidir. Yani Şevket Süreyya, "İkinci Adam"da, bir biyografinin en önemli yanını, biyografisini yazdığı kişinin kişiliğini yeterince ortaya koymaktan çekinmiştir. İnönü nerde doğmuştur, nasıl doğmuştur, anası kimdir, babası kimdir, dedesi kimdir, nerede ne görevler görmüş, neler yapmıştır?.. "İkinci Adam"da bütün bunları bulmak mümkündür de, İnönüyü bulmak biraz zordur. Yani, İnönü insan olarak nasıl bir yaratıktır, hisleri, duyguları nedir, neyi sever, neyi sevmez, kişisel, hayatında nasıl yaşar, merakları, zaafları nelerdir? Hür bir yazar olduğu nu söyleyen Şevket Süreyya, işin bu tarafı üzerinde bilerek veya dikkat etmeyerek durmamıştır. "İkinci Adam"ın bir başka zaafı da, Kurtu luş Savaşı öncesi ve sonrası olaylarını yaşamış, bu olaylara ilgi gösterip bu konularda yazılanları okumuş insanlara, bilmedikleri, gözden kaçırdıkları veya duymadıkları pek az şey getirmiş olmasıdır. Hiç şüphesiz ki, konuyla az ilgililer için "İkinci Adam", derlitoplu, hattâ genişçe bilgi veren bir biyografidir. Ama, dediğimiz gibi, bu özellik sadece konuyla az ilgilenmiş olanlar içindir.

Kitabı yayınlayan Remzi Kitabevinin de kitabın hazırlanışında fazla aceleci davranmış olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Kitap, bitip tükenmez tashih hatalarıyla doludur ye çok yerde, dip notlarıyla metin satırları biribirine girmiştir. Kitabın kapağına, hem de İnönünün doğumundan 1938 yılına kadar olan devresini anlatan birinci cildin kapağına, İnönünün yaşlılık resimlerinden birinin konulmasının psikolojik bir hata olduğunu belirten bir eleştirmecinin görüşüne katılmamaya da imkân yoktur. Atatürk devrinin İkinci Adamı Inönünün resmi, herhalde, seksenini aşmış İnönünün resmi olmamak gerekirdi.

"İkinci Adam"da, bir biyografide bulunmaması gereken karanlık noktalar da var. Meselâ üzerinde çok söz edilmiş olan, Inönünün Anadoluya birinci ve ikinci geçişlerine ait sayfalar, önceden polemiklerle bulandırılmış zihinlere aydınlık getirmemektedir. Ayni şekilde, Mütareke . döneminin hayal kırıklığı içindeki İnönünün bir çiftliğe çekilme özlemi, amerikan mandasının kabulü yolunda söyledikleri veya yazdığı ileri sürülen mektuplar meselesi de ayni karanlıklar içindedir. Hattâ aslı aranırsa, "İkinci Adam" da, Atatürk ile İnönü arasındaki insanî münasebetler dahi tam bir netlikle ortaya konulmamıştır. Atatürk İnönüye nasıl muamele ederdi, İnönünün Mustafa Kemale karşı resmî yaşantılarının dışında davranışı nasıldı? 'Tek Adam"da olduğu gibi, "İkinci Adam"da da bu konuda tam bir fikir edinmek mümkün değildir. Meselâ, Atatürkün meşhur Çankaya Sofralarında Inönünün yeri nedir? İnönü bunlarda var mıdır, yok mudur? Varsa nasıl vardır,: yoksa niye yoktur? Inönünün öteki yakın arkadaşları, Kâzım Karabekir, Cebesoy ve diğerleriyle, bildiğimiz ve bilmediğimiz dostlarıyla ilişkileri nedir? Nihayet, Inönünün aile çevresiyle ilişkileri nedir? Bu soruların da cevapları "İkinci Adam"da yoktur.

"İkinci Adam"ı eleştirirken pek fazla da insafsız olmamak gerekir. Şevket Süreyya, günümüz Türkiyesinde en güç işlerden birini yapmağa çalışan kimsedir. Yakın tarihimizin, günümüzün insanlarının hayat 'hikâyelerini, tarafsız kalmaya çalışarak, zaman zaman cüretli sayılabilecek ölçülerle eleştirerek biyografi haline getirmek, kitaplıklarımızın en fakir yanıdır. Şevket Süreyya ise bu işi yapmaktadır. Yaptıktan, örneği yok denecek kadar azdır ve kendisi yaratmaktadır. Gene, nihayet kabul etmek gerekir ki, şu pek çok tenkit edilebilecek "İkinci Adam" da, tıpkı "Tek Adam" gibi bir dev çalışmanın, sabırlı, azimli ve kararlı çalışmanın meyvasıdır. Muhakkaktır ki, bu ilk cildin ilerdeki baskılarında, tıpkı "Tek Adam"ın ikinci ve sonraki baskılarında olduğu gibi Şevket Süreyya kendi kendisini yenileyecek, eklemeler, çıkarmalar yaparak, mükemmele en yakın bir İnönü biyografisi bırakacaktır.

İlhami SOYSAL

X X I V

Amerikada bir türk ve Türkiyede bir amerikalı — A.P. ajansının Menderese oynadığı oyun — Altemur Kılıç evvelâ dört dönüyor, sonra Menderesten aferin alıyor — Sıtkı Yırcalı ortaya çıkıyor ve Koraltanın kulağına kar suyu kaçıyor — Yırcalı Menderesle Park Otelde neler ko-uştu? — Galip sayılır bu yolda mağlûp hikâyesi bir defa daha tekrarlanıyor»

1959'un sonbaharında, Başbakan Adnan Menderes Amerikaya gitti. Washington'da CENTO'nun bir Bakanlar Kurulu toplantısı vardı. Menderes bu toplantıya giderken yanında, Türkiyenin üç büyük ve müstakil gazetesinin 1 numaralı adamlarını da beraberinde götürdü: Cumhuriyetten Nadir Nadi, Milliyetten Ercüment Karacan ve Hürriyetten Haldun Simayı.

Aslına bakılırsa, benim inancım, bu üç büyük gazete sahibi 1959'un son yarısında Adnan Menderesle, bırakınız beraber Amerikaya gitmeyi, beraber dahi gözükmemeliydiler. Hapishanelerde dünya kadar gazeteci vardı. Dünya kadar gazeteci, onlara katılmak üzere bavullarını toplamaktaydılar. Gerçi, o devirde hiç bir zaman bir Cumhuriyet, Milliyet veya Hürriyet mensubu demir parmaklıkların arkasına buyur edilmemişti. Ama bunun sebeplerinden bir tanesi, Menderesin onların başı üstüne bir Demokles kılıcı asmanın daha faydalı olacağına inanması, bir diğeri ise, bunların zaman zaman bir "idarei maslahat"a taraftar kesilebilecekleri inancını iktidarın başına vermiş bulunmalarıydı. Bu Gazetelerin sahipleri, her şeye rağmen ve Menderes kendilerini Amerikaya neden götürüyor, bunu bildikleri halde, o günlerin astığı astık, kestiği kestik Başbakanına "Hayır" diyemediler.

Menderes onları Amerikaya "İşte, bizde basın hürriyeti var. Bakınız, memleketimin en büyük üç gazetesinin sahibi benim refakatimde seyahat ediyorlar. Şu anda hapis yatanlar, bir takım çurçurlardır. Sizde, çurçur gazeteciler, şantaj veya o çeşit suçlar işlediler mi, ceza görmüyorlar mı? Bizde de görüyorlar. Ne var bunda? Eğer durum bu olmasaydı, bunlar benimle gelirler miydi?" diyebilmek için götürdü. Nitekim Amerikaya ayak bastığında bunu meşhur New York Times'ın bir muhabirine ifade etti.

Ben sonradan Nadir beyle, Haldun ve Ercümentle bu konuyu görüşmüşümdür. Hürriyet bir büyük tiraj gazetesidir. Onu bir kenara bırakalım. Cumhuriyet ve Milliyet, sahipleri talihsiz bir şahitlik görevini yüklendikleri halde yayınlarında bir değişiklik yapmadılar. D.P. iktidarı, bu iki gazetede, en yaygın "Muhalefet basını"nı buldu. İki gazete, 1959'un sonundan 1960'ın başına, bir çok defa birinci sayfalarında beyazlıklarla çıktılar ve gidişi hep tenkit ettiler. Buna rağmen sahiplerinin Menderesin oyununa gelmeleri, D.P.'li Başbakanın insanları gerçekten iyi tanıdığının bir delilidir.

Benim sonradan öğrendiğime göre Menderes bunu, Kemal Aygünle birlikte tertiplemiş. Bir gün, bu gazetelere telefon edilmiş ve "Başbakan beyfendinin akşamüstü bir ziyarette bulunacağı" bildirilmiş. Nadir Nadi, önce bunu bir şaka zannetmiş. Zira o sıralarda Nadir Nadi, Radyo Gazetesinin hedeflerinden bir tanesiydi. Gerçi bir başka hedef de, o günlerde Sefa Kılıçlıoğluydu. Yani Radyo Gazetesine hedef olmak, tek başına bir şeref ve iftihar madalyası değildi ama, Nadir Nadi de Sefa Kılıçlıoğluyla aynı sebepten ötürü İktidarın hışmına uğramıyordu. Milliyetle de İktidarın arası, hayli şekerrenkti. Onun için, ziyaret haberi Ercüment Karacanı da şaşırtmış.

O gün, akşamüstü, Başbakanın siyah Cadillac'ı Cumhuriyetin tarihi binasının önünde durmuş. Başbakan önde, Namık Gedik ve Kemal Aygün arkada, demirparmaklıklı büyük kapıdan içeri girmişler. Nadir Nadi biraz solgun yüzle misafirlerini buyur etmiş. Başbakan üç çeyrek saat Cumhuriyette kalmış. Bina kadar tarihi kahveci Cemal, onlara kahve taşımış.

Menderes Nadir Nadiye, CENTO Bakanlar Kurulu toplantısı için Washington'a gideceğini

Menderesin Amerikada Başkan Eisenhower tarafından kabul edilmesi ve Başkanın kendisine bir imzalı resmini vermesi hadisesinin fotoğrafı budur. Bu fotoğrafı İktidar basınının, Menderesin Amerikadaki zaferi diye büyük büyük yayınlamasının akabinde A.P. -Associated Press- mülakatın sadece üç dakika sürdüğünü bildirince herkes buz kesildi. Üç dakika! Üç dakikada ingilizce merhaba demenin kabil olmadığı şartlarda, zaferden nasıl bahsedilebilirdi ki?. Halbuki yandan, A.P. idi.

bildirmiş, eğer kendisine refakat ederse bundan pek sevineceğini söylemiş. Nadir Nadi, davetin altında yatan sebebi anlamış. Fakat, kesinlikle hayır diyememiş, ingilizce bilmediğinden dem vurmuş, Amerikayı hiç merak etmediğini bildirmiş, külfeti göze alamadığını belirtmiş. Menderes bunların her birine cevap bulmuş. Nadir Nadinin hiç bir şeyle meşgul olmasına lüzum yokmuş. Hariciyeye mensup ilgililer bütün formaliteleri halledeceklermiş. Cep harçlığı olarak kendisine bin dolar verilecekmiş. Yanına da tercümanlar katılacakmış.

Nadir Nadinin bu daveti kabulünde, o sıralar eniştesinin bir iyi başkentte -Kopenhagda- Büyük Elçi olmasının rolü bulunduğunu bilirim. Nadir Nadiye, eğer bir aksilik çıkarırsa eniştesinin bir kötü başkente hemen nakledilebileceği ihsas edilmiş. Nadir Nadi de, ailenin huzuru adına, Menderes lehine Amerikada manen şahitlik yapmayı göze almış. Dereden tepeden konuşulmuş, Menderes davetin kabulünden dolayı memnuniyetini söyledikten sonra ziyaret sona ermiş.

Başbakan arkadan Milliyet ve Hürriyete aynı hava içinde gitmiş ve onların da sahiplerini Amerika seyahatine davet etmiş. Ercüment ve Haldun da, Menderese hayır diyememişler. Başbakan Milliyette "Ah, rahmetli Karacanı ne kadar severdim", Hürriyette ise "Benim Sedat Beyciğim" edebiyatı yapmış ve oğulları, babalarından bahsederek silahsız kılmış.

Gerçek şudur ki, bir sonbahar günü Menderes, yanında Nadir Nadi, Ercüment Karacan ve Haldun Simavî olduğu halde Türkiyeden Amerikaya uçtu.

D.P. İktidarının başının, üç büyük gazetenin sahibini beraberinde Amerikaya niçin götürdüğü hemen belli oldu. Amerika Menderesi şöyle tutuyordu, böyle tutuyordu ama amerikan basınında Menderes Rejimi ve bilhassa onun basın alanındaki tutumu şiddetle tenkit olunmuyor değildi. Menderes ve Zorlu Amerikanın gözüne girmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Ankarada Fletcher Warren de kendilerine bir büyük yardımcıydı. Buna rağmen tesirli amerikan gazeteleri, dergileri Menderesin, basını rahat bıraksa daha iyi edeceğini belirtmekten geri kalmıyorlardı. Nitekim D.P. İktidarının başı, ayağını amerikan toprağına bastığında karşısında New York Times'ın bir muha-

birini buldu. Muhabir Başbakandan, hapsettirdiği gazetecilerin hesabını soruyordu. Menderes ona, bizim gazetecileri suçlamakla cevap verdi. Biliniyor muydu, Türkiyede neler yazılıyordu? Hapisteki gazeteciler şahsî hakaretler ve iftiralar kaleme aldıklarından dolayı cezalandırılmışlardı. Amerikada da usul bu değil miydi? İşte, Türkiyenin en büyük üç gazetesinin 1 numaralı adamları, kendisine refakat ediyorlardı.

O hafta bizim çocuklar bana, hapishaneye geldiklerinde, Kurtulun New York Times'e gönderdiği mektubu anlattılar. Menderesin, hem de yurt dışında, kendi gazetecilerini kötülemeye kalkması hepsinin fena halde tepesini attırmış. Oturmuşlar, Menderesle konuşan gazeteciye, Dana Adams Schmidt'e şu mektubu yazmışlar:

Sayın Bay

New York Times'dan öğrendiğimize göre Türkiye Başbakanı Adnan Menderes Kendisiyle yaptığınız bir görüşmede size Türkiyede Basının hür olduğunu, sadece iftira ile şeref kırıcı haberler ve makalelerin cezalandırıldığını söylemiş, "Gazetecilerimizin yazdıkları bazı şeyleri görseniz siz de problemi anlarsınız" demiştir.

Başbakan Menderesin tavsiyesine uyarak, problemi anlamanız için ilişikte bir yazının aslı ile tercümesini takdim ediyoruz. Yazı 12 Ocak 1957 tarihli Akis mecmuasında neşredilmiştir. Bu yazı üzerine Başbakan Menderes Ankara Savcılığı vasıtasıyla dava açtırmış ve Ankara Toplu Basın Mahkemesi mecmuanın yazı işleri müdürü Yusuf Ziya Ademhanı "Adnan Menderesi küçük düşürmüş olmak" suçundan dolayı bir yıl hapse, 3000 türk lirası para cezasına mahkûm etmiştir. Temyiz bu hükmü tasdik ettiğinden Ademhan halen Kemaliye cezaevinde cezasını çekmektedir.

Saygılarımla
Akis Mecmuası
Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Mektubun suretini, Akiste de yayınladık.

Tabii İktidar küplere bindi. Bu ne küstahlıktı? Başbakan nasıl yalanlanırdı?

Ben çok sonraları, bu Dana Adams Schmidt'i gördüm. Kurtulun mektubunu hatırlıyordu. Bir yıl hapis cezası yiyen yazıyı hayretle okuduklarını ve gözlerine inanamadıklarını söyledi. Sanırım bu ceza, bir devir adliyesinin en koyu yüzkarasıdır.

İktidar, o sıkıntılı ve itibarsız halinde, Menderesin bu seyahatini, mutad veçhile bir "Görülmemiş Zafer" olarak ilan etti. Tabii parlak uğurlama ve karşılama törenleri tertiplendi. Talebeler yollara döküldü. D.P. teşkilatı, seyyar kıtalarını seferber kıldı.

O günlere ait bir eğlenceli hikâye söyleyeyim. İktidar bu törenler için bir "telefon zinciri" kurmuştu. Buna "şakşak zinciri" de deniliyordu. Bayar veya Menderese bir tören yapılacaktı, değil mi? Şehrin Millî Eğitim Müdürü bir okula telefon ediyor, "Büyüğümüz"ün hangi gün, hangi saatte nereden geçeceğini bildiriyor, yola talebe çıkarılmasını istiyordu. Bu telefonu alan okul, derhal kendi listesinde bulunan bir diğer okula telefon ediyor, talimatı tekrarlıyordu. O okul bir üçüncü okula telefon ediyor, böylece hem süratli bir şekilde talebe toplanıyor, hem de güzergâhta boş yer bırakılmıyordu. Akşam radyolar, bazen üç veya dört posta, D.P. liderlerinin halk tarafından nasıl içten tezahüratla uğurlandıklarını, yahut karşılandıklarını millete parlak cümlelerle anlatıyordu.

Ancak, Menderesin o Amerika seyahatinde bir uğursuzluk mu vardı ne, bir yanlışlık bütün bir çuval inciri berbat etti ve en ziyade, Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürü olan Altemur Kılıça kök söktürttü.

Washington'da Cumhurbaşkanı Eisenho-

Fatin Rüştü Zorlu 1959 sonlarında Türkiyenin dış politikasının idaresinde "tek adam" olmuştu. Menderese bilgiyi o veriyor, telkinleri de o yapıyordu. Fakat teşhislerinin doğru bulunduğunu söylemek zordur. Onun dış politika tatbikatındaki kumarbaz temayülü Türkiyeye bir fayda sağlamamıştır. Aksine, Menderesi de çok zedelemiştir.

wer CENTO toplantısına gelen devlet adamlarını ve tabii bu arada Adnan Menderesi kabul etti. Kendilerine bir de imzalı fotoğrafını verdi. Kabul, 30 dakika sürmüştü. Fakat Associated Press'in bülteninde, bir baskı hatası olarak müddet 3 dakika olarak çıktı. Radyoların Eisenhower'in Menderesi kabulünü bir harikulade hadise şeklinde vermelerinin sabahı, gazeteler kabulün topu topu üç dakika sürmüş olduğunu bildiriyorlardı. **Tabii** bu, müthiş bir alay konusu oldu. Herkes İktidarla eğleniyor, İktidar ise "Vallahi üç dakika değil, otuz dakika.." diye

mıştı. Bu yere Türkiye, Polonyayla **birlikte** adaylığını koydu. Hariciyemiz bizim kazanmamızın muhakkak olduğunu İktidarın kulağına fısıldayınca İktidar derhal, bunda, Menderescilik propagandası için mükemmel malzeme bulunduğu zehabına kapıldı. Memlekete şu hikâye edildi: Menderesin Amerikayı ziyareti **dün**yadaki itibarımızı öyle arttırmış ve yapılan temaslarda Başbakan o kadar meharet göstermişti ki bunun sonucu, Güvenlik Konseyine seçilmemiz kesinleşmişti!

Halbuki tam aksi oldu. Bütün turlarda

Sıtkı Yırcalı D.P. içinde kendini nisbeten en iyi muhafaza etmiş olan siyaset adamıdır. Fakat büyük handikapını, bir ekibinin bulunmaması teşkil etmiştir. Zaten DP. içinde, sadece Bayar-Menderes bir devamlı ekip olmuştur ve onlar, geçici rakiplere karşı silâhşörler kullanmışlardır. Yırcalı, aslın-a kiminle ekip kurabilirdi? Kalafatlar, Ağaoğlular insan sırtını dönünce karşı tarafa katılıyorlardı.

tepinip duruyordu. Fakat, "Yalancı Çoban" hikâyesinde olduğu gibi, İktidara inanan kim?

Bunun üzerine, Altemur Kılıç kollarını sıvadı ve harekete geçti. Associated Press'e yalvar-yakar olundu, ondan bir tavzih yapması istendi. Ajansın idarecileri bir koca hükümetin ve başbakanının bu çocukca ısrarına mana veremediler. Fakat ricayı yerine getirdiler. Kılıç, Menderesten bir büyük aferin aldı.

Buna rağmen, bu "Amerikanın Fethi" hikâyeleri bir başka hadiseyle daha zedelendi. O tarihte, yani Menderesin Amerikayı ziyareti günlerinde Güvenlik Konseyinde bir yer açıl-

Türkiye, Polonyadan daha az oy aldı. Hem de, Polonyaya kimler oy veriyordu? Kanada, Hollanda, Danimarka, Norveç gibi NATO müttefiklerimiz... Amerikanın, hele o tarihlerde sözünden dışarı çıkmayan çok Güney Amerika memleketi de komünist Polonyayı tercih edince Menderesci propaganda tam tersine işledi ve Hariciyenin Başbakandan bir yaman zılgıt yemesine vesile verdi.

Aslına bakılırsa Menderesin Amerikada, dünyada esen yeni havayı hiç bilmeksizin bir yanlış taktik kullanması Türkiyenin itibarını bilhassa Batı Avrupa memleketleri nezdinde fe-

na halde kızdı. Başbakan orada, tam bir harp tahrikçisi gibi konuştu ve onun katı tutumu geniş tepki yarattı. İsmet Paşanın bu tutumu çok üzülerek takip ettiğini hatırlıyorum. Bir gün bana:

"— Dünya basınında görüyorum, Batı-Doğu münasebetlerinde başka bir devir açılıyor. İstidat buyken Adnanın Amerikada buna tam zıt istikamette vaziyet alması bizi kraldan fazla kralcı bir duruma sokuyor. Hiç kimse, başında belalı, huysuz ve kışkırtıcı bir müttefiki olsun, istemez.." dedi.

Hadise suydu: Hrutçof Amerikaya gitmişti. Eisenhower'e misafir olmuştu. Orada mutedil konuşmalar yapmıştı. "Barış içinde biramda yaşamak" prensibi mesafe alıyordu. Herkes buzların çözülmesine yardımcı olmak istiyordu. Amerika ve Rusya birbirleriyle münasebetlerini sıkılaştırıyorlardı. Böyle bir ortamda, Washington'dan sonra Amerika içinde kısa bir turne yapan, New York, Dallas ve Pittsburgh'a giden, oralarda daha ziyade, bir devlet adamı değil de tüccar gibi iş çevreleriyle temas eden Menderes sıcak aşa soğuk su katar konuşmalar yaptı. Sovyetler Birliğine verdi, veriştirdi. Onlarla barış içinde beraber yaşanamayacağını söyledi. Komünizm tehlikesinin vehametinden bahsetti. Kısacası, gidişe tam aykırı bir vaziyet aldı. Tabii bu, barışı pekleştirmek için çalışan memleketler üzerinde gayet kötü bir tesir yarattı. Bir çok NATO müttefikimizin dahi Güvenlik Konseyi seçiminde bizi bırakıp komünist Polonyayı desteklemelerine bu tesirler sebep oldu. Halbuki Menderes dünyada olup bitenleri biraz yakından takip etseydi, milletlerarası basını azıcık okusaydı kendisi Amerikadayken amerikan gazetelerinin "Amerika, Rusyayla bozuşmak pahasına Güvenlik Konseyinde Türkiyenin adaylığını Polonyaya karşı sonuna kadar desteklemek niyetinde değildir" diye yazdığını görür ve havayı daha iyi anlardı.

Tabii bunda, dış politika müşaviri Fatin Rüştü Zorlunun kusuru Menderesin kusurundan da fazladır. Zira dış politikada, artık o tarihlerde Başbakanı Dışişleri Bakanı idare ediyordu ve Menderes Zorlunun verdiği bilgiler üzerine, onun telkinleriyle tutumunu çiziyordu. Fatin Rüştü Zorlunun ise, dünyayı görecek hali yoktu. Gittiği yerlere metresini de götürüyor, vaktini daha ziyade onunla geçiriyordu. Bu genç kadın Amerikada da Zorlusuyla buluşmuş, Menderes de fazla bir sesini çıkaramamıştı. Ya, Dışişleri Bakanının halinden anlıyordu, ya da 'balığın baştan koktuğu cevabını almamak için göz yummayı tercih ediyordu.

İşte, Menderesin bu seyahati esnasındadır ki Türkiyede, bilhassa D.P.nin müstakbel kaderiyle ilgili son derece önemli bir hadise cere-

Hüsnü Yaman **budur.** Koraltanı kurtarmak için adaylığını koyduğunda herkes **güldü. Hüsnü** Yamandan **bir** Meclis Başkanı, **belki** Koraltandan **bir Meclis** Başkanından da **fazla komik geliyordu.** Ama anlaşıldı ki Yaman, Yırcalıyı **itham** etmek **için bu rolü üzerine** almıştır.

yan etti. 1 Kasımda yapılacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı için Sıtkı Yırcalı, Refik Koraltana karşı adaylığını koydu.

Koydu ve kaybetti. Daha doğrusu, Bayar ve Menderes Yırcalının kazanmasına müsaade **etmediler,**

Eğer Sıtkı Yırcalı, dörtten üçe inmiş olan Kurucuların üçüncüsünü de haklasaydı D.P. nin âkibeti değişik olur muydu? Bu, daha sonraları çok kimsenin aklım kurcalayacaktır. Halbuki, meseleyi başka türlü ortaya koymak lâzımdır. 1959'un Kasımında D.P. Bayar ve Menderesin işaretiyle oturan, onların işaretiyle kalkan bir siyasî teşekkül olmuştu. Yırcalı, ancak iki Kurucunun rızasıyla Meclis Başkanı seçilebilirdi. Onlar razı bulundukları takdirde, D.P. Grupu Yırcalıyı Meclis Başkanlığı için aday dahi gösterse Bayar ve Menderes seçimi mutlaka önlerlerdi.

Nasıl mı?

Gruptaki aday seçimiyle Meclisteki Başkan seçimi arasında Yırcalıyı Haysiyet Divanına verip D.P. den ihraç ettirerek..

Şimdi denilebilir ki: Grup buna müsaade

O yılların Necdet Evliyagili. Ajans-Türkün sahibi, dostu Sıtkı Yırcalının Başkan adaylığı kampanyasını elinden geldiği kadar mükemmel organize etti ama, zorun oyunu bozduğunu çabuk anladı. Kampanyanın sonlarına doğru Yırcalının mağlûp olacağı kesinlikle anlaşılmıştı.

eder miydi? Böylesine haysiyetsiz bir *vaziyeti* hazmeder miydi? Güvensizlik beyan edip Menderesi Başbakanlıktan düşürmez, Bayara kafa tutmaz mıydı? Oyunda ısrar etmez miydi?

Benim bunlara vereceğim cevap, Hayır"-dır. 1959'un sonbaharında bütün bunlar için vakit çoktan geçmişti ve D.P.nin, Bayarla Menderesin elinde ölüme sürüklenmekten başka bir kaderi kalmamıştı. Nitekim Grup bu kadar dahi direnmedi. İki Kurucunun açık vasiyet almasından Önce Yırcalının lehinde görünen bir çok oy son dakikada "aklını başına topladı" ve Bayarla Menderesin arzuladıkları yönde tecelli etti. Yırcalıyı D.P. Grupu seçmedi değil. Yırcalıyı Bayar ve Menderes seçtirtmediler.

Sıtkı Yırcalının Meclis Başkanlığı Mücadelesi, D.P. içinde bir hazin mücadeledir.

Sıtkı Yırcalı Meclis Başkanlığına adaylığını, D.P. Grupunun Refik Koraltanı istemediği inancını kendisine temel düşünce yaparak koydu. Bu teşhisi doğruydu. Refik Koraltan en bön D.P. milletvekilinin ağzında bile, 1959 sonbaharında bir alay konusuydu. Ankarada en fazla hikâye onun hakkında uyduruluyor, en ağır istihzaya o hedef teşkil ediyordu. Şiirler, fıkralar gırlaydı.. Koraltanı gören, gülmeye başlıyordu. Yırcalı, bir normal seçimde Koraltanı yenememesinin imkânsız olduğunu kolaylıkla anladı. Kendi şansının bulunduğunu da biliyordu. Aslında, D.P. Grupunda bir büyük çoğunluk da Yırcalı gibi bir tipi Bayarla Menderesin yanına vermeyi, içinden, hararetle arzuluyordu ve bunu D.P. için bir yeni şans sayıyordu.

Sıtkı Yırcalı Meclis Başkanlığına adaylığını koyma niyetini kendi arkadaşlarına, Balıkesire yaptığı bir seyahatin dönüşünde haber yerdi. Seçim bölgesinde çok ölçülü konuşmalar yapmış, Muhalefete saldırmamıştı. Aksine, itidalli laflar söylemiş, dostluktan bahsetmiş, "D.P. de, C.H.P. de İnancı bütün insanların partisidir" demişti. Bu sözleri halkın iyi karşıladığını görmüştü. Meclis Başkanlığı kampanyasını hazırlamak üzere Yırcalı Ekimde Ankaraya dönmüştü.

Yırcalı Ankarada bir meseleyle karşılaştı. Menderes yurt dışındaydı. O yurt dışındayken kendisinin adaylığını ilan etmesi, ister istemez Menderese karşı bir hareketmiş gibi gösterilecekti. Yırcalı Menderesi karşısına almak istemiyordu. Bayarı da almak istemiyordu. Onun için, önce, beklemekte fayda gördü. Menderesin avdetinde gidip Genel Başkanı görebilir, ona niyetini açar, bu suretle bir nevi muvafakatini istihsal etmiş gibi görünürdü.

Ancak, haber sızdı. Ankarada konuşulmaya başlandı. Başkanlık seçimi için de çok fazla zaman yoktu. Yırcalı, bu çeşit adaylıkların, geçmiş tecrübeler dolayısıyla D.P. Grupunda tereddütle karşılandığını biliyordu. Kaç defa, bir "nisbeten kuvvetli adam" bazı kararlar almıştı, bir çok milletvekili onu desteklemiş, ona katılmıştı, fakat "nisbeten kuvvetli adam" son dakikada caymıştı, taraftarlarını ortada bırakıvermişti. Onun için, hareketin ciddiyeti hakkında kesin inanç vermeden D.P. Grupunun desteğini sağlamak kabil olmayacaktı. Bu hava içinde bir İstanbul gazetesinde de Yırcalının Koraltana karşı adaylığını koyacağı yazılınca, Balıkesir milletvekili açık vaziyet almayı tercih etti. Zira gazeteciler, verilen haber hakkında ne diyeceğini soracaklardı. Tereddütlü bir cevap verirse kampanyasını sonra, ciddiyetle yürütemeyecekti.

Yırcalı karargâhını Ajans-Türk binasında kurdu. Ajans-Türkün sahibi Necdet Evliyagil yakın bir arkadaşıydı. O ve bir başka genç gazeteci, Yalçın Uraz, harekete geçtiler. Basına verilmek üzere bir bülten hazırlandı ve basıldı. Bunda Yırcalının Meclis Başkanlığı için adaylığını koymak kararı resmen açıklanıyor ve propagandaya başladığı bilhassa kaydediliyordu. Hazırlanan metin bazı gazetelere elden gönderildi, diğerlerine telefonla okundu. Gazeteciler Sıtkı Yırcalının, Ajans-Türkte resimlerini çektiler.

Yırcalılar o akşam, Evliyagilin 14 Mayıs mahallesindeki yeni evinde yemeğe davetliymişler. Karı-koca tam hazırlanmış, kendi evlerinden çıkarlarken telefon çalmış. Sıtkı Yır-

calı cevap vermiş. Bakmış ki, arayan Çankayadır. Yırcalıya, Cumhurbaşkanı Bayarın kendisini akşam yemeğine beklediği bildirilmiş. Yırcalı "Emrederler.." cevabını vermiş. Necdet Evliyagilden özür dilemiş ve Köşke gitmiş.

Köşkte Yırcalı, huzura derhal kabul olunmuş. Bir bakmış, o gün Ajans-Türkte bastırılmış bulunan meşhur bülten Celâl Bayarın önünde duruyor. Bülteni alan bir gazeteci-milletvekili bunu derhal Cumhurbaşkanına ulaştırmış. Daha doğrusu, Grup Başkanı Atıf Benderlioğluna vermiş, o da Bayara takdim etmiş. Bayar "Ben Yırcalıyı çağırır, konuşurum" demiş.

O akşam Köşkteki konuşmalar, havadan sudan sohbetlerin büyük yer tutmasına rağmen, tabii ki Yırcalının Meclis Başkanlığına adaylığını koyması konusu etrafında dönmüş. Bayar son derece mültefitmiş. Sureti katiyede, Yırcalının teşebbüsüne muhalif olduğunu belli eden bir harekette bulunmamış. Hava mülayim kalmış. Yırcalı teşebbüsünün nedenlerini anlatmış. Bayar kendisini geç vakit, bir kırmızı plakalı otomobile koyarak evine yollamış.

Ertesi gün gazeteler, Yırcalının adaylığı konusuna geniş yer vermiş olarak çıktılar. Koraltan Basın tarafından da tutulmuyordu. Onun için gazeteler, Yırcalı gibi insaflı, mutedil ve kafası işleyen, tarafsızlığın faydalarını daha çok müdrik bir D.P.linin Meclis Başkanlığına oturmasını desteklediler.

O sabah Yırcalı, Adalet Bakanlığında göründü. Bakan Esat Budakoğlu kendisi gibi Balıkesir milletvekiliydi ve Yırcalının kafa dengiydi. Arkadaşının niyetinden haberdardı, kendisini tasvip ediyordu. Yırcalı ona, Bayarla yaptığı görüşmenin hikâyesini anlattı. Cumhurbaşkanı her halde kendisini ağız aramak için çağırmıştı. Aleyhte bir imada bulunmamış olması ümit kırıcı değildi ama, kesin karara imkân yoktu. Vakit henüz erkendi. Bakanlığın makam odasında halvet olan iki ahbap çavuşlar, Yırcalının İstanbula gidip Amerikadan dönecek Menderesi karşılaması, ona niyetini açması üzerinde ittifak ettiler. Yeni aday, akşam trenle İstanbula hareket etti.

Bu sırada heyecanlı bir başkası, Refik Koraltandı. Yırcalının adaylığı haberini alan gazeteciler Koraltandan randevu istediler. Meclis Başkanı talebi kabul etti ve basın mensuplarıyla evinde görüştü. Bu görüşmede onlara, Menderes tarafından kendisine verilmiş imzalı fotoğrafı göstermeyi ihmal etmedi. Menderes resme "Çok sevdiğim ağabeyim ve canım kardeşim Koraltana" yazmıştı.

Koraltan gazetecilere kendisinin henüz genç olduğunu, Meclis Başkanlığı yapabileceğini, Meclis açılırken bu tarz haberlerin daima çıktığını söyledi. Vatan kurtaran üç aslandan biri olduğu şiirlere geçen Koraltan, buna rağmen endişeli görünüyordu. Mamafih Milliyet muhabirine "Milliyet mi? İyi, iyi.. Ben de Milliyetçi Çinden geldim" esprisini yapmaktan kendini alamadı. Koraltanın esprileri hep böyleydi. Yugoslav devlet adamı Piyadeye de "Sen piyade değil, süvarisin" diye takılmış ve bu ince nüktesini Halûk Şamana zorla tercüme ettirmişti.

Yırcalı İstanbula, Park Otele yerleşti. Menderesin de oraya ineceğini biliyordu. Tabii gazeteciler kendisiyle çok ilgilendiler. Yırcalı onlara, Ankarada söylediklerini, yanlış tefsirleri önlemeye gayret ederek tekrarladı. Kazanma şansı hakkındaki bir suale "Her yarışa giren kazanmak ister. Tabii, yarışlarda finiş mühimdir" cevabını verdi. Hakemlerden bahsetmemeyi tercih etti. Ondan sonra gazetecilere son şiirlerini okudu. Yırcalı hep bir edebiyat meraklısı olarak kalmıştır.

Menderes geldi. Yırcalı onu karşıladı. Menderes, tahmin edildiği gibi gene Park Oteldeki dairesine indi.. Bir Pazartesi akşamı Yırcalıyı yemeğe davet etti. Misafirlerin adedi yirmibeş kadardı. Zaten Menderes Amerika seyahatini de devasa bir heyetle yapmış ve bu lüks, devlete bir milyon liraya patlamıştı. Başbakan misafirlerini iki masaya ayırdı. Kendi beyzi masasında Zorlu, Gedik, Aygün, Benderlioğlu ve Yırcalı vardı. Başbakan orada, Yırcalıya, adaylığı konusunda memnun olmadığını belirtti.

Laf hemen açılmadı. Tuhaftır, Menderes önce Akisten şikâyet etmiş. Akisin D.P.nin yüksek çevrelerinde cereyan eden en mahrem hadiselerden bile hemen haberdar olduğunu söylemiş. "Çalıştığım ekipten emin değilim" demiş. Bu ekipte ağızını tutamayanların bulunduğundan şikâyet etmiş. "Bazı şeyler var ki, bunları Akisin bilmemesi lâzımdır. O halde bildiklerini Akise ya siz, ya ben veriyorum" demiş.

Emniyet işleriyle görevli olduğu için İçişleri Bakanı Namık Gedik bu serzenişe mukabelede bulunmak istemiş. Beyfendinin insafsızlık ettiğini belirtmiş. O zaman Başbakan yanındakilerden birine yukardan, odasından Akisi getirmesini söylemiş. Akisin bir eski sayısını getirmişler. 257. sayısıymış. Menderes "İşte" diyerek bir yazıyı göstermiş. Gerçekten de biz o yazıda, Kabinede, Zorlu, Polatkan ve Ataman arasında beliren görüş ayrılıklarını yazmıştık. Yazı, kabine toplantısının hemen akabinde yazılmıştı.

Menderes "Nereden biliyor?" diye sormuş.

Neyse, mesele uzatılmamış ve asıl önemli konuya bu dolambaçlı yoldan gelinmiş. Başbakan Yırcalıya karşı son derece mültefit ve nâzik davranmış. Yırcalı da hatırşinasmış, ama gayet dikkatliymiş. Menderes uzun uzun omu

zundaki yükün ağırlığından bahsetmiş. Hükümet işlerinin zor olduğunu söylemiş. Parti işlerinin muazzam gayret, enerji ve zaman istediğini belirtmiş. Başbakanın tek başına bu işlere yetmesinin imkânsızlığını anlatmış. Lafı, kıymetli ve tecrübeli yardımcılara ihtiyacı olduğuna getirmiş. Yırcalıya dönmüş ve:

"— Sen bana lâzımsın, Sıtkı" demiş.

Meclis Başkanlığının elbette ki çok şerefli, fakat nihayet bir "geri hizmet" olduğunu bildirmiş. Halbuki tecrübeli, bilgili ve. sevilen Yırcalının yapabileceği çok daha faydalı hizmetlerin bulunduğundan dem vurmuş. Sanırım bunu söylerken Menderes, Yırcalının Başbakan Yardımcılığını anlamasını arzulamaktaydı.

Yırcalı, Menderesin nazik ve mültefik sözlerini dikkatle dinlemiş. İltifatlarından dolayı ona teşekkür etmiş. Fakat adımını geri almasının imkânsızlığından bahsetmiş.

"— Adaylığımı umumî efkâra açıkladım. Ben sözümle kendini bağlı sayan bir insanım. Bir geriye dönüş şeref ve itibar kırıcı olur" demiş.

Menderesi ne kadar saydığını ve sevdiğini söylemiş. Hareketin her hangi bir kimseye karşı olmadığını tekrarlamış. Özür dilemiş.

Başbakan meselenin bu şekilde ortaya konmasını doğru bulmamış. Adaylığı geri almanın şeref ve itibarla ilgili bulunmadığını söylemiş.

"— Gerekirse ben kendimi ortaya koyarak yanlış tefsirleri önlerim" demiş.

Fakat Yırcalı istenilen dönüşü yapmamış. Bunun yerine, uzun uzun, hareketinin sebepleri ve düşünceleri hakkında izahat vermiş. Her şeyin D.P. için daha iyi olacağım anlatmış. Meclis Başkanlığı görevinin şu andaki önemini belirtmiş.

Menderes bakmış ki Yırcalı oyuna gelmiyor -tabii, Menderesin niyeti Yırcalıyı da Grup ve umumî efkâr önünde itibarsız kılmak, böylece şahsiyet sahibi bilinen bir rakipten daha kurtulmaktı- ısrar etmemiş. İkna olmuş görünmüş. Yırcalıya başarılar dilemiş.

"Yırcalı ertesi gün İstanbuldan Ankaraya döndü. İlk işi Budakoğlunu ziyaret etmek oldu. İki kafadar bir "durum muhakemesi" yaptılar. Menderesin aldığı vaziyet, her halde kendilerini kuvvetlendirmiyordu. Nitekim daha sonra gelişen hadiseler, iki Kurucunun üçüncü Kurucuyu feda etmemek niyetinde olduklarını gösterdi.

İki Kurucu önce, Grupta Meclis Başkanlığı için bir yeni aday icat ettiler. Bu, Hüsnü Yaman oldu. Hüsnü Yaman bir orijinal tipti. Her halde, onun adaylığının ciddi hiç bir tarafı yoktu. Hedef, hadiseyi dejenere etmekti. Planda, oyları bölmek dahi bahis konusu değildi. Sahiden de, seçim günü Yaman Koraltan lehine adaylıktan feragat etti.

Daha sonra, Yırcalı üzerinde vasıtalı baskılar yapıldı. Yırcalının arkadaşları arasından ayartılan kimseler kendisine bu sevdadan vazgeçmesini salık verdiler. Aynı tavsiyeyi Benderlioğlu da yaptı. Bu arada Samet Ağaoğlu tipi politikacılar ortaya çıktılar. Ağaoğlu o tarihte Grup içinde artık hiç kimseye güven vermez haldeydi. Menderese karşı bir çok defa teşebbüse girişmiş gibi görünmüş, Her seferinde bir Bakanlık kopararak çark yapmıştı. Ağaoğlu bu çeşit teşebbüslerin itibarını en fazla zedeleyen politikacıların belki de 1 numaralısıdır ve onunla geçirilen tecrübeler çok kimsenin ümitlerini yitirmiştir. Yırcalı Hadisesinde Ağaoğlu, Grupta Yırcalı lehinde kullanılması muhtemel oyların sahiplerine veya idarecilerine tesir etmek görevini aldı. Meselâ Şemi Erginle görüştü, ona teklifler yaptı. Bunda, Ağaoğlunun Yırcalıyı çekememesinin de büyük payı vardır.

Nihayet, giyotin tehdidi açık şekilde ortaya atıldı. Haysiyet Divanı, hiç bir makul sebep yokken, sırf gözdağı vermek için toplantıya çağırıldı. Bayar ve Menderes ise milletvekillerine Koraltanı istediklerini gayet açık şekilde tebliğ ettiler.

Grup toplantısının arefesinde Sıtkı Yırcalının yarışı kaybettiği belliydi. Buna rağmen Yırcalı yarışa devam etmek erkekliğini gösterdi, taraftarlarını bırakmadı, onlara bir yeni hayal sukutu taddırmadı, efendice yenildi. Hatta, "galip sayılır bu yolda mağlûp" dedirtecek bir neticeyle adaylığı Koraltana verdi: Böyle bir tazyik altındaki Gruptan 118 oy aldı. Koraltana sadece 221 oy gitti.

Başkan seçiminin Mecliste yapıldığı gün, Menderes bir endişenin içindeydi. Grup, D.P.-nin Meclis Başkanlığı için Koraltanı aday göstermişti. C.H.P.nin adayı yoktu, fakat Mecliste 180 kadar oya sahipti. Ya Yırcalının 118 oyu bu 180 oya katılırsa?

Bundan dolayıdır ki Menderes Başkan seçimi günü, hiç âdeti değilken Meclise geldi. Hükümete ayrılan yerdeki koltuğuna oturdu. Bir mubassır gibi D.P. milletvekillerinin oy vermesini kontrol etti. D.P. Grupunun parti tesanüdüne eksiksiz riayet ettiğini anlamasından sonradır ki derin bir nefes aldı ve yüzü tekallüs etmiş halde, salondan ayrıldı.

D.P.'de Kurucular Hâkimiyeti devam ediyordu. Daha doğrusu,. Bayar-Menderes ikilisi Gruptan gene daha kuvvetliydi.

Gelecek yazı:

Hayatımın en ilgi çekici
altı ayını yaşıyorum

Tüli'den haberler

İktidar kireçleniyor mu?

Başbakan Demirel ile eşinin Büyük Tiyatroya gelişleri tarihî bir resim olabilirdi. Ne yazık ki foto muhabirleri bu sahneye yetişemediler. Başta Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz ve Devlet Bakanı Cihat Bilgehan olmak üzere, bütün Bakanlar kendisini kapıda karşıladılar. AP'li senatör Cahit Okurerin kalp çarpıntıları da bir zafer gülüşüne çevrildi. Okurer, çevirdiği oyun perdesini açarken, Başbakanı da çağırmıştı. Ancak, Demirel biraz geciktiği için, tabii hayli heyecanlanmıştı. Büyük Tiyatro Müdürü Muzaffer Baydoğan bu temsilde hayli ter döktü. Başbakanın geleceğini duyan birçok Bakan, telefona sarılıp yer istemişti. Bu yüzden, tiyatronun gediklilerine yer kalmamıştı. Eski Millî Eğitim Bakanını ilk sıranın ucuna oturtuncaya kadar epeyce vakit geçti. Sıranın öteki ucunda da AP senatörlerinden Fethi Tevetoğlu oturuyordu. İsmet Sezginler, Turhan Dilligiller, Ali Fuat Alişanlar, eski milletvekillerinden Aliye ve Salih Coşkunlar ile seyircilerin AP kanadı hayli ağır basıyordu. Tarafsız seyirciler ise sahneye mi, yoksa AP'li politikacılara mı bakacaklarını şaşırıyorlardı.

Sahnede "Kireçli Bahçe" oynuyor, Cüneyt Gökçerin kızı Deniz Gökçer ilk defa seyircilerin karşısına çıkıyordu. Süleyman Demirel ile eşi de ilk defa tiyatroya geliyor, herkes merakla bir Deniz Gökçeri, bir de politika sahnesinin tepeden inme Başbakanı Demireli inceliyordu. Demirel, sahnedeki oyunu, Mecliste kürsü konuşmalarını dinler gibi takibediyordu, yüzünün ifadesini mânalandırmak güçtü. Tabiî yine, arasıra tavana bakıyordu.

Politikacıların bulunduğu yerde başka lâf edilmiyor. "Kireçli Bahçe" oyununun perde aralarında da herkes oyunu, oyuncuları bir yana bırakıp, AP'li Bakanları, senatörleri, milletvekillerini incelemeğe koyuldu. Neticede, İktidarda da, sahnedeki gibi bir kireçlenme olduğuna karar verildi. Tiyatronun koca holünde AP'liler yalnızdılar, çevrelerinde hiç kimse yoktu. Hattâ AP'li milletvekilleri ve, senatörler de Başbakan ve arkadaşlarını uzaktan seyrediyorlardı. Fethi Tevetoğlu ile Demirelin samimiyetini görenler ise "Tevetoğlu Bakan mı oluyor?", "şurada bulunanlardan hangisinin ayağı kayacak?" diye düşünüyorlardı.

Tiyatronun öteki seyircilerine gelince: "Kireçli Bahçe" oyununu Mediha Gökçer ile Ayten Kaçmaz Gökçer aynı zamanda seyrettiler. Hangisinin daha sinirli olduğunu kestirmek güçtü. Ne de olsa, ikisi de aktris.. Geç saatlerde Süreyya pavyonunda da bu soru cevaplandırılamadı. Ayten ve Cüneyt Gök-

Cüneyt ve Deniz Gökçer
Babasına bak, kızını al!

çer, Kuvvet Başarır ve eşiyle bir masada otururken, arkalarındaki masaya Mediha Gökçer ile Deniz Gökçer geldi. Öteki masalar hemen durumu incelemeğe koyuldular. Gecenin yıldızı Deniz Gökçerdi. Deniz güzel ve nazlı bir kız. Durmadan dansetti. Bir aralık gidip babasını da dansa kaldırınca, Cüneyt Gökçerin ağzı kulaklarına vardı. Tabiî, Ayten Gökçerin gözlerinde de yeşil şimşekler çaktı!

Meyhanede defile

Ankaranın modacıları arasına yeni katılan Sevim Butik, ilk defilesini Altanın yerinde yaptı. Ankaralı hanımlar meyhane havasında Paris modelleri seyrettiler. Modelleri taşıyanlardan biri de aktör Kerim Avşarın eşi Esin Avşardı. Aktrisler yavaş yavaş, mankenliği ikinci sanat olarak seçiyorlar. Galiba sopranolar da...' Zira Sevimin modellerini Sevda Aydan tanıttı. Tanınmış soprano, seyircileri güzel sesinden de mahrum etmedi, Paris modellerinden sonra bir de napoliten şarkı söyliyerek, Paris ve İtalya havasını birbirine karıştırdı.

Ankaralıların seyrettiği bir başka defile de, geçtiğimiz hafta Göl Gazinosundaydı. Zeki Mürenin, Nebahat Çehrenin, İnci Birolün gösterdiği modeller bir yana, mankenler gerçekten de çok ilgi uyandırdı. Zeki Mürenin süksesine diyecek yoktu. İnci Birola gelince.. O da mankenlikle dansözlüğü birleştirip, seyircilere bir güzel göbek attı!..

Doğrusunu söylemek gerekirse..

Ahmet Tahtakılıç ile Muzaffer Karanın, partilerinden sonra milletvekilliğinden de istifaları bekleniyor. Bunu, hiç değilse, Tahtakılıçla Karanın milletvekilliğine seçilişlerini bilenler bekliyorlar. Ahmet Tahtakılıç, CKMP'nin eski Grup temsilcilerinin baskısıyla Istanbuldan liste başı olmuş, Enver Kök bu konuda çok üzülmüş, Mustafa Kaplan da biraz içerlemişti. Muzaffer Karanın TİP milletvekilliği ise parti yöneticilerinin ağır basmasıyla gerçekleşmişti. Gerçek bu ama, hafiza-i beşer nisyan ile malûldür" sözü boşuna söylenmemiştir. Tahtakılıç ile Karan bu gerçekleri unutmuş görünüyorlar.

Ümitlerim hep kırıldı

Eski Bakanlardan Celâl Yardımcı ve eşi, büyük bir ümitle Mehmet yardımcının Bakanlığını bekliyorlardı. AP İstanbul listesinden Meclise giren Mehmet Yardımcı Sağlık Bakanlığı için biçilmiş kaftandı, fakat evdeki pazar çarşıya uymadı. Bu koltuk peşinde koşanlar çok. Celâl Ertuğun gönlünde de böyle bir aslan yatıyor. Aslanlar karşılaşınca da, AP'nin hararetli üyelerinin ateşi biraz soğuyor. Meselâ artık, Kebuter Yardımcı bile eskisi kadar hararetli konuşmuyor. Celâl ve Harika Yardımcının ümitleri de kırılmışa benzer.

Briç salgını

Ankarada briç partisinden geçilmiyor. Haftanın her günü bir başka salonda briç partileri yapılıyor. Bu işin meraklıları arasında Mehveş Aksalur başta geliyor. Emekli sefire, salonlarını sık sık açıp, yabancı sefireleri, yerli sefireleri biraraya getiriyor. Briçci kadınlar arasında Yasemin Tanbay, Uğurcan Özberki, Fransa, Meksika, İsveç sefireleri, Müşerref Vergin, Elçin Gümrükçüoğlu, Bayan Tanay, Mübeccel Barbarosoğlu da varlar. Istanbulda ise Tıp Fakültesi Dekanının eşi Emine Abaoğlu ve arkadaşları sık sık briç masalarında buluşuyorlar. Briç partilerinde oyundan başka bir şey konuşulmuyor sananlar ise yanılıyorlar. Zira politikanın, üniversitenin, sosyetenin en son haberleri bu masalar çevresinde konuşuluyor.

SOSYAL HAYAT

Defileler

Biraz kumaş, biraz hayal

Uzun boylu, lâcivert - beyaz tayyörlü genç kadın mikrofona yaklaştı, ankaralıların çok iyi tanıdıkları sıcak ve derin sesiyle:

"— Bu yıl etekler dizden 15 santim yukarda" diye konuştu, sonra âdeta üzülerek ekledi:

"— Ne yazık ki modanın bu özelliğini ben uygulayamayacağım. çünkü bu bana yakışmıyor."

Dinleyenler gülümsediler ve feza gözlüklerim zevkle taşıyan, beyaz file çoraplı, sarışın gençkızı hararetle alkışladılar. Üzerinde beyaz saten ile fıstık karışımı, reglan kollu, Correges tipi nefis bir modern gece elbisesi vardı. Feza gözlüklerine trapez küpeler ve beyaz botlar eşlik ediyordu. Etek boyu, dizden yukarı tam 15 santimdi.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Menekşe sokakta, Altan Kokteyl Salonunda, terzi Sevimin defilesinde geçti. Mikrofonda konuşan çok şık genç kadın, soprano Sevda Aydan, alkışlanan gençkız ise, defilenin pek çok ilgi çeken mankenlerinden Betigül Ataktı. Betigül Atak, tıpkı terzi Sevimin defilesi gibi buram buram Paris kokuyordu. Zaten defileye son günde yetişmiş. Patisten gelen uçaktan inerek, ayağının tozuyla, hazırladığı elbiseleri giymeğe koyulmuştu. Sevda Aydan, defilenin anonsunu tatlı esprilerle yaptı ve güzel sanatlarla modanın birleştiği güne yeni bir hava vermesini bildi.

Bu defileyi gerçekten de birçok bakımlardan güzel sanatlardan ayırdetmek mümkün değildi. Müzik her elbiseyi ayrı ayrı değerlendiriyor, Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Esin Avşar çok ağır, fakat zarif hareketlerle bu deli modanın en uslu ve makul tarafını teşhir ederken, son sınıf bale öğrencisi Hülya Ayaydın, ritmik adımlarla, Sylvie Vartan tipi çok genç modelleri, âdeta dansederek, uçarak, gösteriyordu. Bu arada, pek çoğu sanatçı olan seyirciler de mankenleri, zaman zaman, sahnedeki sanatçıları alkışlar gibi, "bravo" sesleriyle cesaretlendiriyorlardı. Zaten, modanın güzel sanatların bir kolu olduğunu savunan parisli büyük terziler, bu görüşlerini 1966 ilkbahar ve yaz modasıyla, âdeta bir iddia haline getirmiş bulunmaktadırlar. Çünkü bu moda, tıpkı modern sanat gibi ölçü tanımamakta, yasak bilmemekte, ilhamı bulduğu yerde, istediği gibi ve alabildiğine işlemekte, çağımızın çeşitli eğilimlerini, özelliklerini, bunalımlarını, cürete varan cesaretini ve hamlelerini yansıtmaktan, içini boşaltmaktan sonsuz bir rahatlık duymaktadır. İşte terzi Sevimin defilesinde, defilenin takdiminden müziğine, modellerine, mankenlerine ve seyircilerine, defilenin alışılmamış loş havasına kadar ve Paristen gelen çok değişik şapkalarla, bir türk ressamının yaptığı çok modern seramik küpe, iğne ve aksesuarlarına kadar herşeyde bu sanat havasından birşey bulmak mümkündü. Dizden 15 santim yukardaki elbiseler, "biraz kumaş, biraz hayal" ile hakikat oluvermişti.

Mankene göre model

Sevda Aydan, biraz içini çekerek, "ben dizden 15 santim yukarda giyemiyeceğim" diyordu ama, dizi ancak gösteren modelleri teşhir eden Esin Avşar da hiç şüphe yok ki aynı niyetteydi. Üstelik, bu kıyafetleriyle de feza gözlüklerini taşıyabilecek kadar şık ve güzeldi. Zaten Sevim, her mankeni için ayrı ayrı çalışmıştı. Sevime göre, yeni modanın başlıca özelliği, her kadını güzel yapabilecek, değişik hatlara fetva vermesidir.

Sevim, defileden sonra kendisiyle konuşan AKİS muhabirine:

"— Model yok, manken var. Her model, ancak giyenin üstünde biçimini bulur Birisinde çok güzel olan, diğerinde çok çirkindir. Dizden 15 santim yukarda giyinmek herkesin harcı değildir. Ama herkese göre, aynı derecede yeni birşeyler yapmak da mümkündür. Moda, kumaş kadar, malzeme kadar muhayyele de demektir. Ama sanatçı hayal kurarken, elindeki en mükemmel malzemeyi, insan vücudunu bir soluk bile hatırından çıkarmamalıdır" dedi.

Sevim, sarışın, ince ve ufak tefek Alev Kurala defilesinin en zarif, fakat hanım - hanımcık, akıllı uslu elbiselerini giydirmişti. Üstü beyaz gipurlu, altı siyah yünlüden yapılmış tam kolsuz, çok parisli bir elbise çekici olduğu kadar da pratikti. Hem şıktı, hem de taşınması kolaydı. Beyaz gipur, çiçekler halinde kesilmiş ve bedene yanyana, çiçekler gibi tutturulmuştu. Elbisenin başka hiçbir süsü yoktu. Yalnız Alevin bu çok hanım - hanımcık

Manken Betigül Atak
Paris kokusu

fantezi elbiselerine ahşan seyirciler, defilenin sonunda onu tahitili bir gençkız olarak, dizden 15 santim yukarda biten siyah organza elbisesiyle görünce şaşırdılar. Alevin. meğerse, hemen hemen dizden 15 santim yukarıya kadar uzanan sapsarı saçları varmış! Seyirciler bu saçları ancak defilenin sonunda gördüler. Sevim, hep aynı tipte giyinen bir kadının çok nadiren bir özellik yapmasını, değişik bir tipe girmesini de hoş görüyordu ama, bunu da Alev gibi yakıştırmak şartiyle...

Biraz toprak, biraz boya

Ankaralıların manken olarak bilmedikleri yeni bir isim de Filiz Üstündağ idi. Sevim, Filizin bütün güzelliğini meydana çıkaran bir gelinlik hazırlamıştı. Gelinliğin yakasından çıkan fiyonk aşağıya kadar iniyor ve elbisenin tek süsünü teşkil ediyordu. Beyaz tenli, siyah saçlı Filize parlak renkler, çıplak, küçük parisli gece elbiseleri de çok yakışıyordu.

Esin Avşar özellikle tayyörleri, pardösüleri, sokak kıyafetlerini teşhir etti. Giyindiği herşeyi çok güzel takdim ediyordu. Sevim onun için yeni hatlı, fakat oldukça ağır kıyafetler seçmişti. Fitilli kadifeden

Besleme Dernekler

Dernek kavramı, memleketimizde ötedenberi çok değişik şekilde değerlendirilmiştir. Fakat derneklerin tarihçesine bakılacak olursa, bunların Türkiyede daha çok ilerici bir görüşün mahsulü olduğunu kabul etmek gerekir. Meselâ, kadın dernekleri böyle bir kaygunun eseri olarak doğmuştur. Kadını evin dört duvarı arasından alıp, toplum hayatına yönelten İlk teşebbüsler, 1874 yılında, kara taassubun sert tepkisiyle karşılaşmıştır. O zaman hasta ve malûl askerlere yardım amacıyla kurulan Yardım Cemiyeti, 1907'den itibaren Hilâli Ahmer (Kızılay) olarak faaliyetine devam etmiştir. Balkan Harbinde türk kadınlarının "Kadınlar Eşya Pazarı" adı altında kurdukları 30 bin liralık sermayeli cemiyetin amacı ise, orduya elbise ve çamaşır sağlamaktı.

Türk toplumunda, şeriatin, kafesin sıkı rejimi altında ezilen kadına toplum kapısı ilk defa dernekler yoluyla aralanmıştır. Siyasi alanda da memlekete yenilik getirmek isteyen bütün hareketler, gizli veya açık olarak kurulan cemiyetlerde gelişmiştir. Bunlardan en büyüğü, hiç şüphe yok ki, Atatürk tarafından, İstiklâl mücadelesinin teşkilatlandırılması için Sıvasta kurulan "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti"dir ki bu, sonradan, bir siyasi parti şeklinde devam etmiştir.

Fakat Cumhuriyetten sonra dernekler, çeşitli alanlarda, yerden biter gibi bitmiş ve bu defa da kamuoyunun haklı veya haksız tepkileriyle karşılaşmışlardır. Toplum sorunlarına yalandan ilgi duyan, bunların üzerine olumlu bir şekilde eğilen dernekler yanında, elbette ki bunları bir istismar, çıkar ve hatta dolandırıcılık aracı olarak kullananlar da olmuştur. Ayrıca, memleketimizdeki ekonomik ve sosyal bütün dertlere ancak devlet eliyle birşeyler yapılabileceğine inanan görüş, kişisel çabaların sembolü olan hareketleri, başarılı da olsa, yermekte ve daha çok karikatürize etme yoluna gitmektedir. Oysa ki dernekleri toplum sorunlarına çare değil, ancak yardımcı bir unsur olarak ele alan ve bu şekilde, kullanılmayan güçlerden faydalanma imkânını bulan gerçekci ve mantıklı bir görüş, bu dernekleri devlete yardımcı kuruluşlar haline getirebilir. Böylece, özellikle geri kalmış toplumlarda büyük bir mesele olarak meydana çıkan personel yetersizliği de bu yoldan bir' miktar karşılanabilir. Tek şart, devletin derneklere değil, derneklerin devlete yardımcı olmasıdır. Eğer devlet, kendi malî gücünü, ne olduğu belirsiz bir takım kuruluşlara sarfedecek olursa, dernekcilik tamamiyle dejenere olur ve çıkarcıların elinde, toplum zararına bir araç olmaktan öteye gidemez. Gerçi devlet ötedenberi, varlık gösteren denenmiş bazı derneklere, gençlik teşekküllerine bir miktar maddi yardımda bulunmuştur. Ama bu da ancak, uzun yıllar deneme geçirmiş ve gerçekten topluma fayda sağlamış olan dernekler için söz konusu olabilir. Aksi, yani devletin, kendisinin yapması gereken işleri, sözüm ona büyük amaçlarla kurulmuş, İsmi dahi işitilmemiş derneklere yaptırtma yoluna gitmesi, kendi görevini yetkisiz, sorumsuz kişilere devretmesi anlamına gelir ki, hem bu uğurda sarfedilen paralara yazık olur, hem de son yıllarda memleketimizde olumlu bir şekilde gelişen dernekçiliğe...

Örnek olarak, son aylar içinde "komünizmle mücadele" amacıyla kurulduğu söylenen ve son bütçede devletten yardım gören, iktidar bitmesi bazı besleme dernekleri ele almak istiyorum. Türkiyede komünizm, kanun dışıdır. Buna rağmen, elbette ki bütün dünyada olduğu gibi bizde de komünist faaliyetler, bir miktar vardır. Bunlarla baş etmek devlete düşen bir iştir. Devletin ise emniyeti vardır, mahkemesi vardır, kanunu vardır. Hem, mevcut kanunlarımız da bu konuda yeterlidir. Ama "komünizmle mücadele" adı altında memleketteki ilerici hareketleri durdurmak, türk milletinin uyanmasına, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasına engel olmak elbette ki bu kanunlarla mümkün değildir. Eğer devlet, var kabul edilen komünist faaliyetleri ne olduğu belirsiz bir takım besleme dernekler yoluyla yasaklama hevesine kapılacak olursa, İstanbuldaki komünizmi telin mitinginde olduğu gibi, ancak gerici kuvvetlere yâr olur ve üstelik de irticai hortlatan bu tip gösterilerle, müessese-lerinde çalışan emekçilere İnsanca davranan, gerçek komünizmle mücadele yolunun sefaleti ve haksızlığı ortadan kaldırmaya bağlı bulunduğunu bilen namuslu iş adamlarım dahi karşısına alarak, tamamiyle yanlış bir şekilde tarif ettiği için, komünizmi çok çekici bale getirir. Bir Koçun, bir Eczacıbaşının komünist olarak damgalanmak istendiği bir toplumda komünizmle mücadelenin ciddi bir yönü kalır mı? Büyük halk kitlelerinin okur-yazar olmadığı memleketimizde, komünizmin ne demek olduğunu bile bilmeyen kişiler arasında, besleme derneklerin eline teslim edilen silahlar geri tepme istidadındadır. Reformları savunan bütün aydınlar komünist diye damgalanırsa, komünizm sevimli hale gelmez de ne olur? Bu, tehlikeli gülünç oyunu derhal terketmek lâzımdır.

Jale CANDAN

pardösüler, diyagonal, deri kemerli tayyörler ve hafifçe çapkın, ağır görünüşlü gece elbiseleri... Bunlardan bir tanesi özellikle ilgi çekti. Elbise siyah yün danteldi. Akıllı - uslu bir şömizye elbiseydi ama, şömizyenin önündeki düğmeler biraz seyrek dikilmişti ve hafifçe içini gösteriyordu.

Betigül, defilenin en modern feza elbiselerini giymişti. Hülya Ayaydın ise sıcak ve egzotik kıyafetleri seçmişti. Meselâ mor-sarı ve kırmızı satenden yapılmış "Kızgın Güneş" ona en çok yakışanlardandı. Ama, arada sırada o da akıllı-uslu birşey, meselâ yıkandıktan sonra ütü istemiyen beyaz naylon brokar karışımı bir kumaştan, dümdüz bir gece tayyörü giyebilirdi. Tayyör, dar etekliydi. Tek süsü, straslı düğmeleriydi. Kumaş, Bursada özel olarak dokunmuştu.

Esin Avşarın çok güzel taşıdığı kasket şapkalar Paris etiketini taşıyordu ama, defileye renk veren çok modern seramik trapez küpeler, büyük seramik broşlar, seramik kolyeler ressam Rami Uluer tarafından hazırlanmıştı. İşte, güzel sanatların girdiği yeni bir alan da bu idi: Pırlanta ve zümrüt yerine, insan emeğiyle değerlenen ucuz malzeme... "Biraz toprak, biraz boya, biraz hayal"...

Defile, Sevda Aydanın söylediği bir napoliten şarkı ile sanat yönünü tamamladı ve değişik, fakat çekici bir hava içinde bitti.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Komünist Blok

Çatlak üstüne çatlak

Şu satırların yazıldığı sırada Moskovada, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXIII. Kongresi toplanmak üzeredir. Hrutçofun işbaşından uzaklaştırılmasından sonra toplanan bu ilk kongrede Brejnef - Kosigin ikilisi ilk sınavlarını vereceklerdir. Tarafsız gözlemciler, yeni yöneticilerin hiçbiri kendini tek başına karşısındakine kabul ettirtecek kadar kuvvetli gözükmediği için, kongre sırasında Sovyet iç politikası bakımından büyük değişiklikler beklenmemesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Gerçi bazı söylentilere göre Brejnef sağlık nedenleriyle partinin başından ayrılacak ve yerini, yıldızı son günlerde devamlı olarak parlayan Şelepine bırakacaktır ama, böyle bir değişiklik olsa bile, bunun Hrutçoftan sonra kurulan kolektif yönetim düzenini değiştirmeyeceği açıktır. Henüz, ortalıkta işleri tek başına ele alacak kuvvetli bir adam görünmemektedir.

İç politika bakımından fazla hararetli geçmesi beklenmemekle beraber, XXIII. Kongrenin komünist devletler arasındaki ilişkiler bakımından çok ilgi çekici gelişmeler göstereceği anlaşılıyor. Komünist Çin, geçen haftanın ortalarında, bu kongreye temsilci göndermeyeceğini açıklamıştır. Onun hemen arkasından Arnavutluk, Yeni Zelanda, Kuzey Kore ve Japonya komünist partileri de Pekinin yanında yer almışlardır. Komünist partiler tarihinde, bir kongreyi bu kadar geniş çapta boykot etme olayı, ilk defa şimdi görünmektedir.

Gerçi Pekin ile Moskova arasındaki geçimsizliğin tarihi yeni değildir. Hrutçofun XX. Kongrede Staline yaptığı ağır hücumlardan sonra, komünist dünyanın iki devi arasında ilk anlaşmazlıklar başlamış ve bu anlaşmazlık, bütün Hrutçof yönetimi boyunca, giderek çoğalmıştı. Ancak, Hrutçoftan sonra işbaşına gelen Brejnef - Kosigin ikilisi, Pekinle arayı düzeltmek için önemli adımlar atmışlardır. Fakat şimdi, son bir yıldır görünüşteki aidatta sessizliğe rağmen, Sovyetler Birliği ile Komünist Çin arasındaki anlaşmazlıkların içteniçe sürüp gittiği açıkça anlaşılmıştır.

ki komünist ülkeyi ayıran görüş ayrılıklarının bu sefer suyun yüzüne vurması, Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesinin, Komünist Çinin tutumundan yakınmak üzere Doğu Avrupa komünist partilerine yolladığı bir mektubun açıklanması üzerine olmuştur. Büyük bir gizlilik içinde tutulan bu mektup nasılsa Federal Almanyada yayınlanan "Die Welt" gazetesinin eline geçmiş ve gazete de bunu aynen basmıştır. Sovyetler, bu mektupta, Komünist Çini dünyayı ateşe atacak maceracı bir dış politika izlemekle, komşularının toprakları üzerine göz dikmiş olmakla ve komünist blokun birliğini bölmekle suçlamaktadırlar. Bu mektup açıklanır açıklanmaz, Pekin de XXIII. Kongreye temsilci yollamıyacağını bildirmiştir. Çin yöneticilerinin bu konuyla ilgili olarak Moskovaya yolladığı mesajda şöyle denilmektedir: "Bir düşman olarak kabul ettiğiniz Çin Halk Cumhuriyeti Komünist Partisi, kongrenize nasıl katılabilir?"

Kosigin
Kongre arefesinde

Merak edilen sonuç

Komünist blok içinde, hem de XXIII. Kongrenin tam öncesinde beliren bu çatlamanın öteki komünist devletleri de güç durumda bıraktığından şüphe edilemez. Çatlama bu kadar açık olduğuna göre, komünist blokun liderliğini elinde tutmaya kararlı bulunan Sovyetler Birliği, bütün komünist devletlerin kayıtsız şartsız kendi yanında yer almasını isteyecektir. Fakat, komünist partilerin bir kısmı, daha şimdiden, kongreye katılmayı reddetmekle, Pekini seçtiklerini belli etmişlerdir. Kongreye katılanların da Moskovanın isteğine uyarak Pekini suçlamaya yanaşacakları çok şüphelidir. Gerçi Doğu Avrupalı komünist partiler Pekinin savaşçı politikasından pek memnun görünmemekte, "barış içinde birlikte yaşama" ilkesini içten benimsemiş bulunmaktadırlar ama, Pekinin savaşçı görünmesini bir taktik, olarak kabul edenlerin sayısı hiç de az değildir. Üstelik, bunların bazıları, her komünist devletin kendi istediği politikayı izlemekte hür olduğu görüşünü savunmakta, Moskovanın komünist başkentleri kendi çevresinde toplamak çabalarından endişe duymaktadırlar. Meselâ, böyle düşünen Doğu Avrupa ülkelerinin başında Romanya gelmektedir. Romanya, eğer Sovyetler Birliği bugün Komünist Çini kendi buyruğu altına koyarsa, yarın sıranın Doğu Avrupa devletlerine gelmesinden korkmaktadır: Bu korkunun yersiz olmadığı anlaşılıyor. Çünkü şu sırada, izlediği bağımsız ekonomik ve milletlerarası politika yüzünden, Romanya da şiddetli ateş altındadır.

Böylesine bölünmeler içinde açılan bir kongreden ne sonuçlar alınabileceğini merak etmek, yersiz bir merak olmasa gerektir.

S İ N E M A

Filmler

"Tatlı Hayat"

İtalyan Kültür Heyeti, Rossellini festivalinden sonra Fellini festivalini sunarak, savaş sonrası italyan sinemasının ve Yeni Gerçekçiliğin önemli yönetmenlerinden ikisinin yurdumuzda bilinmiyen bazı filmlerini tanıttı. İki festivalin en önemli filmleri daha önceki bir italyan filmleri haftasında gösterilmiş olan Fellini'nin "1 vitelloni - Aylaklar"ı bir yana bırakılırsa- hiç şüphesiz Rossellini'nin "Paisa"sıyla (Bk. AKİS, Sayı: 614) Fellini'nin "'La dolce vite - Tatlı Hayat"'ıydı. Federico Fellini'nin adı 1946'nın "Paisa"sında senaryocu olarak yer almakla birlikte, 14 yıl sonraki "Tatlı Hayat" apayrı bir nitelik taşımaktadır. Bu ayrılık, iki filmin bambaşka durumları, bambaşka dünyaları ele almalarından ileri gelmektedir. "Paisa" korkunç bir savaşın yıkımını hem maddî, hem de manevî yönden çeken insanları anlatıyordu; "Tatlı Hayat" ise refaha, zenginliğe, bolluğa, bir o kadar da can sıkıntısına boğulmuş İnsanları ele almaktadır. "Tatlı Hayat"ta artık, dört ateş arasında -Müttefikler ile Nazilerin, partizanlar ile faşistlerin ateşi arasında- kalıp, ne yapacağını şaşırmış, en ilkel ihtiyaçlarını her çareye başvurarak gidermiye çalışan insanlar yok. Aksine, karnı tok sırtı pek insanlar var. Rossellini'nin "Paisa"sı 1944-45 yıllarının İtalyasında hemen bütün italyanların karşılaştıkları durumları ele alıyordu. Fellini'nin "Tatlı Hayat"ı 1960 İtalyasında varlıklılar çevresinin durumunu ele almaktadır. Parayla yapılabilecek her şeyi gerçekleştiren, ama onun dışında hiç bir şey yapamıyan, bunun verdiği acılık, eziklikle kıvranan insanların çevresi... Fellini'nin çıkış noktası, yurttaşı ve meslektaşı Antonioni'nin çıkış noktasıdır. "Tatlı Hayat"la aynı yılda çevrilen "L'avventura - Macera" için Antonioni'nin yaptığı açıklama, Fellini'nin filmi için de geçerlidir. Antonioni bu açıklamasında aşağı yukarı şunları söylüyordu: Günümüzün toplumu teknik alanda, bilim alanında başdöndürücü bir hızla ilerliyor; bir gün öncesinin yetersiz olduğu ortaya çıkan bilgisini ertesi gün yeniliyor. Buna karşılık, ahlâk anlayışımız hem katı, değişmez nitelikte, hem de kökleri geçen yüzyıllara uzanan eskimiş şeyler. İnsanlar arasındaki ilişkiler, kadın - erkek ilişkileri bilim ve teknik alanındaki bu ilerlemenin çok gerisinde kalıyor. İşte gerek Antonioni, gerekse Fellini birçok filmlerinde bu ilişkileri, daha doğrusu bundan doğan bunalımı ele almaktadırlar. Çünkü Antonioni'nin belirttiği durumun sonucu şu olmaktadır: Ya yeni durumlar eski görüşlerle, anlayışlarla çözülmek istenmekte ve tabiatiyle çözülememekte, ya eski görüş ve anlayışlar bir yana bırakılmakta, o zaman da ortaya bir boşluk çıkmakta; ya da bu boşluk yeni görüş ve anlayışlarla kapatılmak istenmekte, fakat bunda da başarı kazanılamamaktadır. Çünkü bunu yapanların böyle bir gücü yoktur. Dolayısıyla her üç durumda da ortaya büyük bir bunalım çıkmaktadır.

Bir dünyanın sonu

Antonioni "La notte - Gece", "Macera" ve "L'eclisse - Batan Güneş"de bu bunalımı özellikle kadın-erkek ilişkileri alanında ve en çok da bu bunalımdan en zararlı çıkan kadınların açısından ele alıyordu. Fellini "Tatlı Hayat"la başlayıp "Otto e mezzo - Sekizbuçuk" ve "Giulietta degli spiriti - Ruhların Giulietta'sı"yla devam ederek bu bunalımın toplumun varlıklı sınıflarındaki yankısını ele almakta, aristokrasinin tam bir yozlaşmağa uğramış son temsilcilerini de katarak, Batı burjuvazisinin bugün içinde bulunduğu çıkmazı gözlerin önüne sermektedir. "Tatlı Hayat", her çeşit değer yargısını kaybetmiş, yerine yenilerini koyamadığı veya koyduklarından kendi de tatmin olmadığı için çırpınıp duran, ne yapacağını şaşırmış insanların hikayesidir. Kendilerini günışığında seyretmek-

ten çekinen bu insanlar ancak geceleyin biraz canlanmakta, can sıkıntısıyla uyanmakta ve bu sıkıntıdan kurtulmak için akla gelebilecek her çareye başvurmaktadırlar. Ama yeniden ışımağa başlıyan yeni bir güne bir öncekinden daha bunalmış olarak girmektedirler. Bu, artık kemikleşmiş, kendini yenilemek gücünden yoksun, bir yanıyla adamakıllı çürümeğe yüztutmuş bir sınıfın hikâyesidir. Fellini'nin acı bir alayla "Tatlı Hayat" diye adlandırdığı, ondan sonra günlük gazetelere kadar sık sık kullanılmağa başlıyan bu söz, aslında, apacı bir yaşayışı belirtmektedir. "Tatlı Hayat" bu dünyayı basını, sineması, eğlencesi ve din, aile, aşk, cinsiyet anlayışıyla ortaya koymaktadır. Fellini her filminde olduğu gibi burada da çok zengin, değişik ve canlı tipler tanıtmaktadır. Gerek bu tipler gerekse bu tiplerin karşılaştığı durumlar çok zaman beklenmedik, çarpıcı, hattâ bazan gerçeküstü, fantastik gibi görünmektedir. Ama helikopterle gezdirilen bir İsa heykeliyle başlayıp, deniz kıyısındaki ölü bir deniz canavarıyla sona eren "Tatlı Hayat"ın en aşırı görünen yönleri bile çok vakit gerçek olaylardan alınmadır. Bundan dolayı bu gerçeküstücü, fantastik durumlar Fellini'den değil, kendi kendini bu çeşit davranışlarla kandırmağa, oyalamağa çabalıyan sınıftan gelmektedir.

"Soluk umut ışığı"

"Tatlı Hayat"ta alışılagelmiş film kuruluşu yoktur. Belli bir konu, bir başlangıç noktasından yola çıkıp, gelişip, belli bir sonuca varmaktadır. Fellini, "Tatlı Hayat"ı, düzinelerce tipin karıştığı tek tek olaylarla dokumuştur. Uzay ve zaman içinde oradan oraya atlıyarak,, bu dünyadan kesitler sunmaktadır. Fellini, "Tatlı Hayat"ta, herhangi bir çözüm ileri sürmediği gibi, hattâ hastalığın ne olduğunu, neden ileri geldiğini de açıklamamakta, sadece bu hastalığın belirtilerini ortaya koymakla yetinmektedir. Nitekim kendisi, "Tatlı Hayat" için şöyle demektedir: "Bu film bir kınama, bir bilanço, şu veya bu düşüncenin savunması olmak iddiasında değildir. 'Tatlı Hayat', hasta bir dünyanın, hem de ateşli hasta olan bir dünyanın derecesini alıyor. Filmin başında derece 40'ı gösteriyorsa, sonunda da 40'ı gösteriyor. Hiç bir şey değişmemiştir. Tatlı Hayat' devam ediyor. 'Tatlı Hayat'ın insanları hareketlerine, birbirlerini yemeğe, soyunmağa, içmeğe... devam ediyorlar. Sanki bir şeyler bekliyorlarmış gibi. Ne beklerler? Kim bilir? Belki bir mucize veya savaş bekliyorlar, yahut uçan daireleri veya merihlileri..."

"Tatlı Hayat", bütünüyle kötümser bir filmdir. Ele aldığı sınıf için kötümser bir film... Ama Fellini'nin bütün filmleri gibi yine bir umut ışığıyla bitmektedir. Fellini'nin deyişiyle "Tatlı Hayat", tiksinti içinde yapılıp, soluk bir umut ışığıyla sona eren bir gezi"dir. Ama bu soluk umut ışığının "Tatlı Hayat"ın asıl kahramanlarıyla bir ilişiği yoktur. Soluk umut ışığı, filmin hemen hemen tek temiz, kusursuz, arı insanı olan 12-13 yaşındaki Paola'nın gelecek iyi günlere gülümsemesidir.

Türkiye

Yılan hikâyesi

Geçen yıl UNESCO'nun önayak olmasıyla Balkan ülkeleri arasında bir Balkan Film Festivali protokolü imzalandığı vakit, Türkiyenin temsilcileri, bir yandan Kıbrıs meselesinde Balkan ülkelerinin desteğini kazanmak için yeni yeni girişilen teşebbüslerin zorlaması, bir yandan moda. olan "turizm edebiyatı"nın etkisiyle ilk festivalin Türkiyede yapılmasını istemişlerdi. Bir festivali hazırlamanın güçlüğü ve aradaki zamanın kısalığını gözönüne alan daha tecrübeli kimselerin uyarmasıyla ilk festivalin Türkiyede yapılmasından vazgeçilmiş ve Türkiye sırasını Bulgaristana bırakmıştı. İlk festival günü yaklaşmağa başladığı vakit Türkiyede değişen iktidarların ve şartların Balkan Festivalinin değil yurdumuzda yapılmasına, başka bir Balkan ülkesinde yapılan festivale türk filmcilerinin katılmalına bile elverişli olmadığı hemen ortaya çıkmıştı. Çeşitli resmî makamlar festivale katılacak filmlere ve sinemacılara akla gelmiyecek güçlük ve engeller çıkarmışlar, bu yüzden sinemacılar ve filmlerden çoğu festivale âdeta "kaçak" olarak katılmışlardı.

Bir başka bahara...

Bundan dolayı bu yıl içeride ve dışarıda Balkan Festivaliyle ilgilenen herkesin dikkati Ağustosta İstanbulda yapılması gereken İkinci Balkan Festivaline karşı aynı resmi makamların nasıl davranacağına çevrilmişti. Bu konuda bu yılki festivalin yurdumuzda yapılıp yapılmıyacağı üzerinde bahse girişenler bile eksik değildi. Önce her şey iyimserlere hak verecek şekilde gelişti: İkinci Balkan Film Festivalinin hazırlığı konusunda ilgililerin sunduğu rapora hiç bir itiraz yükselmemişti. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bütçesine festival için ödenek konmuş ve kabul edilmişti. Bakanlığın 1966 yılı faaliyet programına festival de alınmış ve itiraz eden olmamıştı. Ancak festival hazırlıklarının elle tutulur bir şekilde başlaması gerektiği vakit, her şey geçen yılki gibi tekrarlanmaya başladı, "ilgililer"in itirazları birbirini kovaladı. Nihayet geçen hafta, Balkan Festivalinin bugünkü şartlarla yurdumuzda yapılmasına imkân olmadığına bahse girenler, bahsi kazandılar. Çünkü UNECO'ya, Bulgaristan ve Romanya Büyük Elçiliklerine yazılan yazılarda geçen yıl sırasını Bulgaristana bırakan Türkiyenin bu yıl da sırasını Romanyaya bıraktığı açıklanıyordu. Bu, beklenmiyen bir şey değildi. Ama Türkiyenin geçen yılki istekliliği ile bu yılki isteksizliği arasındaki tutmazlık Balkan Festivali ilgilileri arasında tebessümlere yol açtı. Aynı turizm edebiyatı sürüp giderken, festival hazırlığı için bir yıllık bir süre sağlanmışken, UNESCO'nun hazırladığı Balkan Film Festivalinin Türkiyede yapılmasından vazgeçilmesi, herhalde bambaşka sebeplere dayanıyordu.

OPON

Şimdi New York Havaalanından Şehrin merkezine Helikopterle gidiliyor!..

New York'a mı uçuyorsunuz?
Uçağınız New York'un Kennedy Havaalanına indiği zaman PanAm terminali önünde bekliyen "New York Airways"in bir helikopterine binecek ve birkaç dakika içinde Manhattan'ın merkezindeki PanAm binasının üstüne inebileceksiniz. Bu yeni servis sayesinde Havaalanı ile şehrin merkezi arasındaki kesif trafik zincirinin üzerinden uçacak ve en az 45 dakika kazanmış olacaksınız. Ayrıca, dünyanın bu harika şehrinin eşsiz panoramasını zevkle seyredebileceksiniz. Havaalanından PanAm binasına haftanın her günü saat 9:16 ile 22:00 arasında yapılan 22 helikopter seferinin herhangi birinden istifade edebilirsiniz. Yalnız gidiş 7 dolar; Manhattan'dan dönüşünüz 6 günü geçtiği takdirde, gidiş-dönüş ücreti sadece 10 dolardır.
Helikopter ve Jet rezervasyonunuzu aynı zamanda yaptırabilirsiniz.
Fazla bilgi için PanAm Seyahat Acentenize veya Bürolarımıza müracaat ediniz

İSTANBUL HİLTON METHALİ, TEL 47 45 30
ANKARA ATATÜRK BULVARI 53, TEL 12 11 20
İZMİR İZMİR PALAS OTELİ, TEL 33 1 00
ADANA AGBA OTELİ, TEL 1501

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİK'TE BİRİNCİ LATİN AMERİKA'DA BİRİNCİ
PASİFİK'TE BİRİNCİ DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

PAN AM

